

VĂSILE M. BOURCEANU

**COPIIUL
IN LITERATURA ROMĂNA**

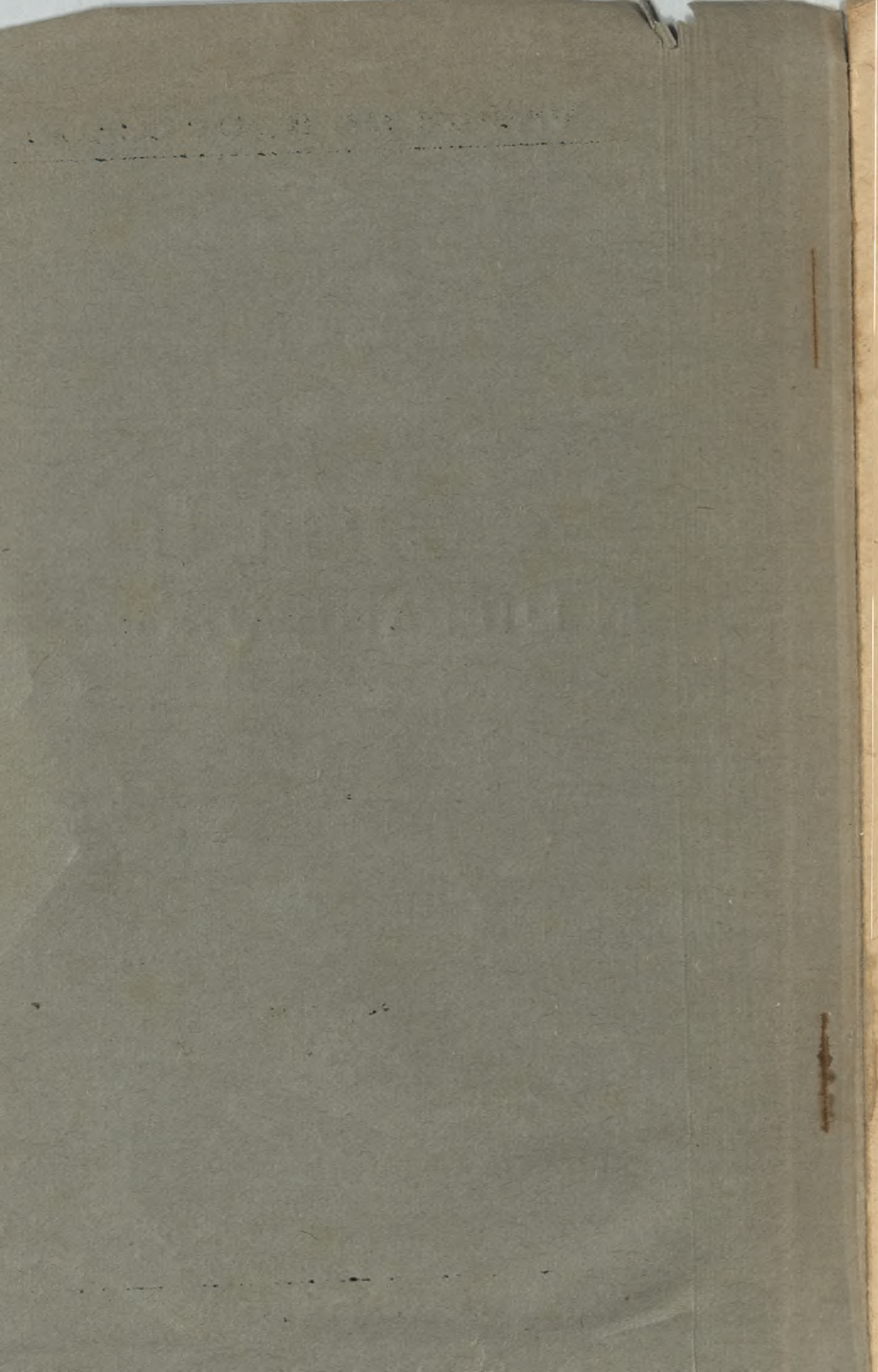
Studiu și Schiță de Antologie

Yler

932.363

TIPOGRAFIA „PRAHOVEANUL”, PLOIEȘTI

VĂSILE M. BOURCEANU

COPIIUL IN LITERATURA ROMÂNĂ

Studiu și Schiță de Antologie

*Blaj, 14 Mai 1939.
Senica Jodice*

325720

TIPOGRAFIA „PRAHOVEANUL”, PLOIEȘTI

932363

D

Părinților și fraților mei, ce mi-au jericit copilăria, pe un romantic plaiu moldovenesc și în grădini de basme, îmi închin înmugurirea forțelor latente...

38. *M. Jorceanu*

PREFAȚA

N'am pretenția că în studiul de față am epuizat problema ce tratez.

Am făcut considerațiuni numai asupra scriitorilor reprezentativi.

Am insistat puțin asupra scriitorilor contemporani, a căror personalitate artistică nu e definitiv consacrată. «Timpul» e cel mai obiectiv critic.

Am crezut absolut necesară schița de antologie, — anexă, — pentru a da o orientare mai precisă, celor ce vor să pătrundă problema în amploarea ei.

Lucrarea va fi desăvârșită ulterior.

Autorul

TABLE

1. The structure of the field of real numbers
2. The structure of the field of rational numbers
3. The structure of the field of complex numbers
4. The structure of the field of real numbers
5. The structure of the field of rational numbers
6. The structure of the field of complex numbers
7. The structure of the field of real numbers
8. The structure of the field of rational numbers
9. The structure of the field of complex numbers
10. The structure of the field of real numbers

Index

Copilul în literatură română

„Câtă vreme tatăl și mama nu-și vor fi plecat fruntea în țărână dinaintea copilului; câtă vreme nu-și vor da seama că vorba *copil* nu e decât alt termen pentru noțiunea *majestate*, câtă vreme nu vor fi simțit că în copilul ce țin în brațe zace viitorul, în cel ce joacă în fața lor, «istoria» atâta vreme ei nu vor înțelege că au atât de puțin puterea și dreptul de a prescrie legi acestei ființe noi, cât posedă puterea și dreptul de a impune legi mișcării astrelor“.

(E. Key)

I.

Pentru a studia o problemă, reflectată într'un anumit domeniu, trebuie mai întâiu să fim clari, perfect definiți, asupra problemei în sine, în esența sa.

Aceasta se impune ca un imperativ categoric, mai ales acolo, unde, în aparență problema pare prea ușoară, cunoscută, banală chiar, dar cari în realitate e greu de pătruns, până la o completă înțelegere.

Datorită acestui mod de a privi, nasc interpretări variate, fiecare cu pretenția de adevăr.

O astfel de problemă e «copilul», «copilăria». De aceia cred că înainte de a desvălui aspectul sufletesc al copilului român în literatura noastră, trebuie mai întâiu să fim deplin înțeleși;

Ce este copilul?... Copilăria? (Până când un individ poate fi numit copil?). Și care sunt caracterile generale sufletești ale copilului?

*

Lumea copiilor cu toate frumusețile ei ferme-cătoare n'a fost studiată științific decât în ultimul timp.

În antichitate copilul era monopol al statului, un instrument pentru realizarea operilor sociale, „un viitor cetățean“.

Deabia născut era cetățean al «patriei paterne», «patria potestas» care avea dreptul de viață și moarte asupra copilului.

În evul-mediu, paradoxul și «enigma istoriei», copilul, era privit ca un „om în mic“.

După cum vedem până acum, nici un pedagog al trecutului n'a ridicat copilul la un obiect de studiu.

Apare însă în secolul al XVIII-lea personalitatea revoltătoare, ale cărei opere a revoluționat definitiv politica, literatura și arta educației, J. J. Rousseau, boemul celebru, care prin «cel mai mare monument al gândirii umane în materie de educație „L' Emil“, a descoperit copilul“. E Copernic al pedagogiei“ cum îl numește marele pedagog contemporan Ed. Claparède.

Copilul pentru Rousseau nu mai e un „om în mic“ în miniatură, ci un om în devenire, o ființă cu caractere specifice.

Prin strigătele sale, «căutați de vă cunoașteți școlarii, căci cu siguranță nu-i cunoașteți», Rousseau pune bazele științei copilului, pedologiei, care, „are de obiect corpul și sufletul copilului în raport cu mediul“. ¹⁾ Știința pedologiei deabia în ultimul timp a fost situată în adevăratul ei făgaș.

Vârsta până la care un individ poate fi considerat copil, durata copilăriei prin urmare, e interpretată diferit.

Părerea psihologului american Edwin A. Kirkpatrick e că „Studiul copilului se ocupă cu toate schimbările ce se petrec în viața omului, din cea mai fragedă copilărie până la maturitate. În general se poate afirma că vârsta copilăriei ține aproximativ până la 12—14 ani“. ²⁾

O împărțire în perioade e următoarea :

	B ă e ț i	Nr. anilor	F e t e	Nr. anilor
1	Prima copilărie	0—7	Prima copilărie	0—6
2	A doua «	7—12	A doua «	6—10
3	Adolescența	12—15	Adolescența	10—13
4	Pubertatea	15—16	Pubertatea	13—14

O delimitare precisă între aceste perioade e imposibilă.

1. D. Theodosiu „Pedologie“.

2. Edwin A. Kiokpatrik „Bazele studiului copilului“ pag. 4.

Trecerea dela o perioadă la alta are sinuozități și e caracteristică aproape fiecărui individ.

Rămâne însă stabilit că prin copilărie, trebuie să înțelegem, faza evoluției unui om, dela naștere și până la 12—14 ani în care timp, au loc anumite schimbări de ordin fizic și psihic.

Pentru a ne putea edifica, asupra diferitelor aspecte ale sufletului copilăresc, oglindit în literatura noastră, e necesară o caracterizare foarte generală cel puțin a sufletului copilăresc, pe bazele și datele științei pedologiei. N'ar fi fost lipsită de interes și o caracterizare din punct de vedere fizic, știut fiind, că între fenomenele de ordin sufletesc și cele de ordin fizic e o strânsă corelație, dar, pentru că sufletul ne interesează în primul rând, ne mărginim la o caracterizare foarte generală a sufletului copilului.

Ne vom sprijini pe caracterizările celor cu autoritate în materie.

„Copilul e o ființă mai mult instinctivă și senzorială decât gânditoare.

2) Atenția lui e senzorială, spontană, mobilă și nedurabilă.

3) Ideile sun confuze și toate concrete.

4) Asocierea ideilor se face după capriciul și interesul momentan,

5) Imaginația e fantastă.

6) Memoria e plastică, senzorială și necredincioasă.

7) Copilul e o ființă impulsivă și mobilă.

8) Voința copilului e stăpânită de motive inferioare.

9) Copilul e sugestiv, curios și robit jocului¹.

Copilul e dar „omul în formație cu viața psihofizică incompletă, instinctiv și senzorial, spontan și activ, impulsiv și mobil, curios, fantast, alogic și robit jocului, care e lumea lui reală, ca și realitatea, pe care o trăește cu o mentalitate proprie“².

II

Copilărie! Lume de vis și basm, plină de poezie, dragălaşenie și naivitate...

Copiii! „florile vieții“, „roua dimineții“, speranța viitorului, trup din trupul, suflet din sufletul celor ce se duc, de vreme ori mai târziu, viața voastră e o fermecătoare simfonie de jocuri.

Voi trăiți în lumea mitului, cu Feți-Frumoși, Ilene Cozânzene, smei, muma pădurii, crăiasa zânelor. ... Cine nu-și aduce aminte cu o duioasă melancolie, de clipele când trăia în lumea basmelor, de nopțile lungi de iarnă cu bunice și bunici, albiți de vreme «cu iarna vieții în plete» ce ne purtau pe aripi de vis în țara lui Roșu sau Verde-Impărat. Pentru a mai trăi încăodată clipele cele mai dragi nouă să ne plecăm sufletul în „lumea copiilor“ și să ascultăm zvâcnirile impetuase ale sufletului acestei curioase făpturi „puiul de om“.

Stați măcar o zi în mijlocul copiilor, jucați-vă cu ei, spuneți-le povești, fiți copii în acele clipe și veți vedea că deveniți mai buni, mai oameni.

1. D. Theodosiu „Pedologie“ Pag. 9.

2. „ „ „ „ 9.

E o datorie imperioasă lăuntrică a educatorilor, a învățătorilor în special, de a cunoaște și înțelege până la idetificare lumea copiilor, *pentru a ști în ce direcție s'o canalizeze.*

Să înțelegem în toată amploarea lui, copilul,— să răspundem cu toată sinceritatea și căldura sufletului nostru la „apelul umanității care prin Ellen Key, numește această lume latentă de forțe potențiale „*Majestatea Sa Copilul*“, iar prin Rousseau se roagă de noi astfel: „Fiți umani cu toate vârstele. Iubiți copilăria și faceți-o fericită, așa încât oricând iar vrea Dumnezeu să cheme la el pe copii, ei să nu moară fără a fi gustat din plin viața“.

Numai înțelegându-l astfel „*Majestatea Sa Copilul*“ își va cânta menirea ca în istoria poporului elen.

Când bătrânii noștrii vor zice cu duioșie „*am fost*“, tineri cu mândrețe „*suntem*“, copii vor zice plini de nădejdie nestrămutată: *vom fi mai mult de cât voi*“.

*

Scriitorii cristalizează în opere de artă frumousul, (sunt și scriitori care au ca tematică, partea mizeră de ex. Gorki, Dostoiewki, dar tocmai prin această arătare a mizeriei, ignoranței și întunericului vieții, cititorul unor astfel de opere, își va pleca inima către lumea celor năpăstuiți și neiubiți de nimeni — prin urmare tot o forță declanșatoare de sentimente estetice. Nu e însă cazul să facem justificarea etică a artei).

Copilul, lumea copiilor, cu frumusețile ei ademenitoare, a fost un puternic izvor de inspirație pen-

tru scriitori. Scriitorii, poeții și prozatorii, acești răsfățați ai muzelor, simt intens viața, pătrund cu intuiția lor artistică și inefabilul.

Pentru a înțelege dar mai deplin copilul din toate clasele sociale românești, să vedem dar cum privesc și cum înțeleg literații noștri sufletul celor ce ne cer „*luna de pe cer*“.

Natural, ne vor interesa operele scriitorilor a căror personalitate artistică a fost consacrată și în care opere copilul e „*eroul principal*“.

III

Literatura cultă autentică își sugerează seva din literatura populară.

Literatura populară e mărturisirea cea mai credincioasă a sufletului unui popor, fiind creația imediată a marelui anonim.

Se impune, dar o cercetare a sufletului copilăresc, în literatura populară, mai cu seamă, că hrana sufletească a copiilor, basmul, iubirea de miraculos, esența sufletului copilăresc, e creația poporului, e mitul său.

Nu vom găsi însă în literatura populară producțiuni literare de mari proporții, în care copilul să fie eroul principal și din a cărui acțiune să conchidem la caracterizări asupra sufletului său, ci mai mult cum e privit copilul, ce idei are poporul despre copil.

Tot ce poate fi mai gingaș, mai drăgălaș, mai fragil, mai aburos, mai naiv și inocent, poporul a găsit în sufletul copilului.

Frumusețile sufletului copilăresc au dat naștere la imagini poetice plastice, figuri de stil, comparații

sublime. De multe ori termenul de „copil“, „copilaș“, „copiliță“ poporul îl întrebuițează pentru a arăta delicateța fizică și sufletească a indivizilor ce au până peste douăzeci ani.

Exemple numeroase găsim în lirica și epica poetică :

În balada „Inelul și Năframa“ :

*Copiliță românească,
Toți vecinilor dragută,
Cu chip dulce, luminos,
Cu trup gingaș mlădios
Cum e floarea câmpului,
În lumina soarelui»*

În «Ciuma».

*Frunză verde toporaș,
Iată-un dulce copilaș
Unu-aleargă, unul sboară
Ciuma-i prinde și-i omoară»*

În multe din baladele noastre (cercetați colecția Alecsandri) tot ce e duios, frumos, e legat de sufletul copilului.

Cât de mult iubește poporul copiii, o putem vedea în balada «Constantin Brâncoveanu», când copiii credinciosului Domn, sunt omorîți. Scena dramatică, la omorîrea ultimului copil impresionează până la lacrimi.

În lirica populară, în doine, bocete, copiii nu sunt decât „flori“. Doinele de copii înstrăinați, smulși din frumusețea simplă a satelor și transplantați în viața tumultoasă a orașelor, ne desvăluiesc iubirea

de părinți, de locul natal, iubirea de viață liberă, cu ai lui și numai cu ai lui.

Copilul a servit ca motiv de creație pentru frumoasele cântece de leagăn, unde întâlnim o finețe impresionantă în gingășia simțiri:

De exemplu :

«*Nani-mani copilaș,
Dragul mamei fecioraș!
Că mama te-a legăna,
Și mama te-a căula.
Ca pe-o floare drăgălașă
Ca pe-un îngerel în fașă*“.

Sau :

„*Nani-nani capiliță
Draga mamei garofiță
Că mama te-a legăna
Și pe fașă te-a spăla
Cu apă dela izvoare
Ca să fi ruptă din soare*“ .¹⁾

Colindele în legătură cu copilăria lui Isus, sunt edificatoare pentru o înțelegere cum își are definită poporul „lumea celor mici“ în mintea sa. Basmul comoara copilăriei cu „lumea aceia mult ademenitoare, locuită de smei, de balauri, de pajuri, de cai nădrăvani, de păsări măestre, de strâmbă-lemne, de sfarmă-pietre, de feți-frumoși de fete de împărați cu plete de aur,“ (B. Delavrancea) are de cele mai multe ori drept motiv viața copilului.

Năzuințele pentru a căpăta un copil, și apoi isprăvile copilului, ce crește „văzând cu ochii“ sunt

1. V. Alecsandri „Poezii populare“ Ed. G. Giuglea, pag. 77.

temele în jurul cărora s'a creiat acea feerie de visuri încântătoare.

Inceputul basmelor e semnificativ:

„A fost odată un împărat mare și o împărătesă, amândoi tineri și frumoși, și voind să aibă copii... au umblat pe la vraci și filozofi... „(Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte).

Acelaș început îl găsim și în basmele:

„Aleodor Impărat“, „Voinicul cel cu cartea în mână născut“, „Făt-Frumos cel rătăcit“, „Cotoșman cel năzdrăvan“, ș. a.¹

Copilul pentru român e o avere:

„Mulțimea copiilor averea omului“.

Când are unul singur, el îl numește „unicelul“. Când sunt doi, sunt chemați „ochii copilului“. iar când moare vreunul, părinții zic, plângând, că „la îndrăgit Dumnezeu!“.

Importanța educației copilului, de a cărei roade se va servi toată viața, Românul—în intuiția sa sa de multe ori genială—a concentrat-o în proverbul plin de înțelepciune.

„Copilul e tatăl omului“

În urma celor de mai sus, conchidem că în literatura populară, copilul care erau principalul în producțiunile literare nu apare decât accidental (Doine basme).

Ce ne isbește în literatura populară, însă e înțelegerea copilăriei cu toate nuanțele ei de gin-

1. F. Ispirescu „Legendele sau basmele Românilor“.

gășie. Iubirea pasionată pentru copil e una din caracteristicile firii Românului.

Luând copilul drept motiv, marele anonim a creiat artistice medalioane literare.

IV

Copilul erou principal, în producțiunile literaturii culte nu apare decât târziu.

În lit. antică și medievală, figura sa e tranzitorie, Moise, copii Rea-Sylvei, Astianax.

Odată ce Rousseau, a descoperit realitatea lumii celor mici, copilul a servit ca izvor de inspirație, fiind o forță ce-a contribuit la creerea operilor de artă eternă, intrate deci, în patrimoniul lit. universale.

Ed. de Amicis, ViCTOR Hugo, Andersen, Frații Grimm, Ch. Perrault—chiar un Creangă și Sadoveanu, au desvăluit copilăria, fiind eroii literaturii universale a copilăriei.

În literatura noastră cultă, e un număr respectabil de scriitori care au sculptat în fraze frumoșele copilăriei.

Nu vom face însă, considerațiuni critice, decât asupra scriitorilor reprezentativi, cu personalitatea artistică definitiv consacrată în lit. noastră, și care au tratat în mod artistic despre copil.

S'ar putea vorbi de copilul în opera lui Bolintineanu, (Copilul), V. Alexandri (V. Projan), M. Kogălniceanu (Întâiul amor), Iacob Negruzzi (Amintiri) N. Gane (Ștejarul dela Borzești), dar pentru că nu prezintă o importanță autoritară, vom trata numai pe: M. Eminescu, I. Creangă, I. Slavici,

„monumentul de dragoste și recunoștință ridicat părinților și locului natal“ — Amintirile sale.

În afară de valoarea autobiografică, de valoarea sociologică (dovezi asupra vieții sătenilor, instituțiile satului, credințe și obiceiuri), de valoarea literară, a „Amintirilor“ lui Creangă, despre care un savant orientalist, J. Boutière, ce i-a ridicat lui „Ion Torcălăul“ al nostru, un monument spiritual în opera „La vie et l'oeuvre de Ion Creangă“ Paris 1930; spune că e cea mai remarcabilă operă literară românească ;

„Amintirile sunt un monument de dragoste și recunoștință ridicat de Creangă părinților săi și mai ales locului său natal, ce redă fidel tabloul țării moldovenești în 1850 — și unde se vede — viața și sănătatea veselă a Humuleștilor“, „Trebuie să fi citit însuși aceste „amintiri“ ca să guști farmecul lor incomparabil, pe care nici o analiză nu este în stare să-l traducă“;

în afară de valoarea folkloristică — (Amintirile sunt brodate cu proverbe și ghicitori — constituind astfel o culegere folkloristică de mare valoare) opera rămâne consacrată în literatura noastră și prin valoarea sa psihologică, e un document al copilăriei.

Sunt cu atât mai interesante amintirile sale, ca document al copilăriei, cu cât povestitorul Creangă s'a indentificat cu copilul — Creangă. Toată acțiunea din „Amintiri“ e povestită de un copil isteț dela țară, ce redă sugestiv ceea ce îl impresionează,

Cu toată sinceritatea vom găsi mărturisită co-

copilăria lui Creangă, ce poate fi a oricărui copil din lumea satelor. Acei ce s'au născut înfrățiți cu dealul, muntele, șesul, valea, nu s'au recunoscut în acel „boț cu ochi“ din Humuleștii Neamțului?.

Nepăsarea, sburdălnicia, jocul, vieața în aer liber, pe câmp, la scăldat, e copilăria lui Creangă.

Tatăl său ne-o spune :

„Dimineața până-l scoli îți stupești sufletul. Cum îl scoli, cere de mâncare. Cât îi mic, prinde muște cu ceaslovul și toată ziua bate prundurile după scăldat, în loc să pasca cei cârlani și să-mi dee ajutor la trebi, după cat îl ajută puterea. Iarna pe ghiață și la sănius“.

Nevoia de mișcare, de joc, necesară și caracteristică copilăriei, nici boala n'o poate înfrânge.

... „abia a doua zi pe la toacă m'am trezit sănătos ca toți să-nătoșii... Și vorba ceea : „Lucrul rău nu pierе una cu două“ — și în loc să urmez convalescența Ion colindă meleagurile și. „Până'n sară am și colindat tot satul, ba și pe la scăldat am iras o raită cu prietenul meu Chiriac a lui Goian, un lainic și un pierde vară ca și mine“.

Acest copil, care singur se mărturisește;

... „Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic, și copilăros ca vântul în turburarea sa“ își va aminti cu drag de „mama...“ plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte, și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m'au legonat, când îi sugeam țâța cea dulce și mă alintam la sânu-i gângurind și uitându-mă în ochii ei cu drag. Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am imprumutat; și a vorbi de la dânsa am învățat“. Dăioasa și admirabila iubire pentru cea mai scumpa ființă „mama“.

Sburdălnicia strengărească a copilăriei, e plastic zugrăvită în „poznele“ lui Creangă.

Prăvălirea stâncii peste casa Irinucăi, pățania cu popa Oșlobanu, la cireșe, smântănitul oalelor, pupăza din teiu, la scăldat, „poștele“ și toate năzbătiile, sunt izbucnirile nevoii de libertate, de nai-

vitare și nepăsare, ale copilăriei. Din toate se desprinde tendința fundamentală a sufletului copilului, mișcarea, activitatea, jocul. Melancolia despărțirii de satul natal, pentru a merge la seminarul din Iași e impresionant redată în ultima parte a amintirilor ;

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumoasă curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu măhnire Cetatea Neamțului de-atâtea veacuri ! Dragi îmi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului... cu care în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreeram dumbrăvile și luncinile umbroase, prundul cu șfoalnelor, țarinele, cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile, în sburdalnică vârstă a tinereții !.

E un imn de dragoste pentru satul său, pentru frumusețea nostalgică a copilăriei, din care se desprinde psihologia pornirii pe alte meleaguri, și iubirea de „ai tăi“.

Rătăcirile încântătoare, pe colnice și mai ales prin luncile și dumbrăvile cele pline de mândrețe, după cules răchitică de făcut gălbenele“ e specifică copilului dela țară.

Copilul în „Amintirile“ lui Creangă, sau mai bine zis Creangă-copil, se definește singur ;

„Ce-i pasă copilului, când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijorare. Copilul încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strajnici pe care aleargă cu voie bună și-l bate cu biciul, și-l struneste cu tot dinadinsul și răcnește la el din toată inima, de-ți ie auzul ; și

cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț, își descarcă mânia în toată puterea cuvântului.

Așa eram eu la vârstă cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, decând ti lumea asta și pământul, măcar să zică, cine ce-a zice“.

În urma celor mai sus putem conchide că „bucata de humă însuflețită din Humulești“, a redat în pagini de proză artistică;

Psihologia copilului dela țară și anume; Copilăria sburdalnică, liberă, dornică de a hoinări pe meleagurile poetice ale satelor.

Pentru a înțelege sufletul integral al copilului din „Amintirile“ lui Creangă, trebuie să interpretăm ori ce fragment, nu numai cele ce se impun pregnant, deoarece povestirea e făcută de copilul-Creangă, și ne vom da seama astfel cum se resfrâng în mintea copilăriei, tot ce vine în contact cu ea.

4. I. Slavici

În vasta operă nuvelistică a lui Slavici, copilăria își are paginile ei consacrate.

Nu vom interpreta nuvela „Bobocel“ unde e vorba de un copil bondoc și drăgălaș — devenit staroste, ci mă voi opri asupra celei mai bune nuvele a lui Slavici, — după considerațiunile celor mai mulți critici obiectivi, — „*Budutea Taichii*“.

În această nuvelă e cuprinsă copilăria și adolescența lui Huțu din Cocorăști, cu toată străduința lui până ajunge la treapta de protopop.

E o nuvelă inspirată din satul transilvănean în care se îmbină tragicul cu humorul.

„Lut și suflet iată contradicția vieții omenești pe care Slavici a căutat să o încorporeze în mai toate nuvelele, schițele și romanele sale“ (Scarlat Struțeanu).

În „Budulea Taichii“, Slavici face să treacă prin fața noastră figurile mărunte ale unui mediu țărănesc, ros de patimi, strâmt la minte, dar capabil de înălțări sufletești.

„În această nuvelă lutul omenească e frământat de niște suflete simple, primitive ce se rostogolesc sub poruncile destinului, împăcați cu ei înșiși și cu viața“.

În humorul românesc, „Budulea Taichii“ e o adevărată capodoperă.

După ce am arătat în linii generale în ce stă valoarea literară, și care e geneza acestei nuvele, să vedem intrucât ea poate fi considerată un document al copilăriei.

Slavici aduce în nuvela sa copilul satului ardelen, un copil necăjit, timid, retras — un intravertit tocmai contrar firii svăpăiate a copilului din „Amintirile“ lui Creangă. Ceea ce ajută la ridicarea unui copil cu astfel de temperament la treapta de protopop, e neînfrânta voință, e încăpățănarea nobilă în realizarea idealului. Huțu e un tip volitiv.

Psihologia timidității e simplu și sugestiv redată, o vedem în orice faptă a lui Huțu.

Duioșia bucuriei din impresionanta scenă, când își revede mama după zece ani de despărțire, e puternic emoționantă, tocmai pentru că lacrimile copilului mărturisesc intensitatea simțirii.

— „Nu-ți pare bine că vezi pe malcă-ta ?

— „Imi pare bine, talcă, a răspuns Huhu și și-a băgat mâna în buzunarul pantalonilor.

După aceea, Huhu a leșit afară și a început să plângă, iar malcăsa a venit după el, ca să plângă și ea... Huhu plânge iar mama sa îl ține în brațe și-l sărută”.

*

Slavici aduce în „Budulea Tachii“, copilul din satul ardelean, un copil cuminte, timid, necăjit, ce se joacă puțin și care mai târziu va fi „mereu așezat, retras și înțelept“. E un temperament opus copilului svăpăiat și sburdalnic, din „Amintirile“ lui Creangă, copil ce mai târziu „va fi bun de taclele și va trage cu pușca în ciorile din clopotnița bisericii“.

Atât Creangă, cât și Slavici aduc în problema ce-o tratăm ceva nou.

I. L. Carageale

Caragiule, a răs sarcastic nu numai de superficialitatea și moravurile păturilor conducătoare, nu numai de „Mișe Ploestence“ de Vete, de Bibici, de Catindați, ci și de copilul crescut într-o astfel de atmosferă de noroiu și samidoctism, și care a primit o educațiune pretențioasă pentru educatori, care în acest caz sunt „madamele“ dar cu totul dezaproabilă în fond.

Cele mai puternice schițe ale lui Carageale, unde e plastic zugrăvită psihologia copilului de mahala — consecință a educației ce primește sunt ; *Domnul Goe* și *Vizita*.

Valoarea literară a acestor schițe - și în ge-

nera a tuturor schițelor lui Caragiale — stă în realizarea dramatică și în gradațiunea ascendentă a momentelor.

Un umor buff, străbate aceste producțiuni, îmbrăcate într'o limbă curentă, plină de rezervă și spirit.

Dedesubtul humorului stă însă fondul adânc, prin care ni se zugrăvește tabloul de tristă amintire al societății românești, dela sfârșitul secolului XIX-lea. Acest fond e în Domnul Goe și Vizită; „Slăbiciunea vinovată a părinților, îngăduința împinsă până la exces față de greșelile copiilor, față chiar de jignirile pe cari cei mari le primesc din partea acestora, naivitatea cu care socotesc drept deșteptăciune, răsfățarea lor neascultătoare, motivate toate de o dragoste rău înțeleasă și greșit manifestată.“ (Gh. Nedioglu).

În Domnul Goe, copilul răsfățat minurează pe mama mare, mămițica și Tanti Mița cu deșteptăciunea sa.

....„Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!.. E lucru mare, cât e de deștept! zice mam'mare.

— E ceva de speriat, parol! adaugă tanti Mița“.

O astfel de „deșteptăciune“ își va pierde pălăria cu biletul de tren, va trage semnalul de alarmă.

Faptele „marinarului“, sunt o consecință a răsfățului, că tot ce i se face lui e „pentru a nu mai rămâne repetent.

Această educație ni-l va da și pe Ionel Popescu — din Vizita — „un copilăș foarte drăguț de vre-o opt anișori“ ce pune dulceață în galoșii mușafirilor“.

Tocmai când Ionel Popescu, era discuția centrală. „Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai

mergea, acu, de când s'a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el: *trebuie să-i fac educația. Și nu știfi d-vs. bărbaiii, cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație*“? tocmai atunci o voce adăugă:

— Coniță! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne mașina.

— Sări, coriță! varsă spiritul! s'aprinde.

Apoi:

— Nu vă supără fumul de tutun?

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează și dumnealui (arătând spre Ionel) mi se pare că-i cam place.

— A! zic eu, și dumnealui!

— Da, da, dumnealui, să-l vezi ce caraghios e cu țigarea în gură, să te prăpădești de răs... ca un om mare...

Astfel de educație primesc copiii din schițele lui Caragiale.

*

Caragiale aduce în literatura noastră copilul răsfățat al mici burghezimi cu o educație rău înțeleasă de părinți. Psihologia copilului dela oraș, dela periferia orașului, locuită de familii de oameni, nu iăutăcioși, dar săraci cu duhul și încrezuți, și-a găsit persiflarea în Caragiale. Plimbându-ne întâmplător pe la marginile orașelor vom întâlni de multe ori pe d-l Goe și pe Ionel Popescu.

Aceste temperamente nu ne sunt dragi nici nouă, necum lui Caragiale care le-a biciuit până la sânge.

Caragiale urăște astfel de copii nu vede în ei decât lucruri de luat în răs.

5. B. Șt. Delavrancea

Sufletul impetuos al lui Delavrancea a înțeles frumusețea copilăriei.

Delavrancea a fost un prieten al copiilor.

Inocența drăgălașe a copiilor de curs primar, o pătrunde în „Domnul Vucea“, unde profesorul cu acest nume, disciplinează prin bătaie.

Psihologia infantilă e puternic redată.

Primele impresii ale copilului, influența basmelor ce atâță imaginația, o întâlnim în „Trubadurul“.

Trubadurul-copil e un tip vizual, el vede și trăește aeva în lumea basmelor cu Muma-pădurii, Strigoii și Elele — »Vorba la mine era icoană, o vedeam cu ochii«.

Fericirea copilăriei, dragostea de basme nostalgic și-o amintește Trubadurul.

«Numai atunci am fost gras, nesimțitor și fericit. Mâncarea o găseam la nas, leagănul în brațele mamei și o căldură de blană la sânul ei.»

Imi plăceau basmele, zisele din bătrâni și mai ales întâmplările apucate de neamul meu. Nu m'ai fi luat pe o împărăție din poala bunichii și în serile când fetele mari, cosând la gherghef, spuneau câte istorii toate, de mai fi bătut, nu m'aș fi vârât în plapomă“.

«Atât de mult basmele și visele imi sorbeau viața, că chiar *lăcomia copilărească* dispăruse. Trebuia cu de-a-sila să mă puie la masă».

Ce pagini de adânc adevăr! Copilul e nepăsător față de realitate. El trăește cu Feți-Frumoși și Ilene-Cosânzene.

Copilul blestemat de soartă, un nenorocit al vremii, Delavrancea ni-l aduce în „Milogul“, unde

un copil cerșetor, plictisit de viață se sinucide își zdrobește capul.

E lumea copiilor fără familie, e lumea celor ne-iubiți și neînțeleși de nimeni. Delavrancea ne face să simțim puternic mizeria copilașilor nenorociți.

Dar ceea ce îl consacră pe Delavrancea ca un scriitor al copiilor sunt portretele clasice literaturii noastre; *Bunicul* și *bunica*.

Cuprinsul lor, potrivirea dintre fond și formă, echilibrul povestirii fac aceste schițe să fie considerate ca cele mai bune producțiuni ale lui Delavrancea.

Psihologia bătrâneții senine, duioșia, iubirea pentru nepoței e impresionant zugrăvită,

Curiozitatea — specifică copilului, — iubirea drăgălașe pentru bunici, sburdălnicțiile lor nevinovate sunt artistic sculptate în aceste două medalioane ale lit. noastre :

„... o bată-vă norocul, cocoșei moșului!

Un băetan ș-o fetiță, roșii și bucălai, sărutară mâinile lui tata moșu“

— „Tată moșule, zise fetița, de ce sboară păsările?

— Fin'că-au aripi, răspuse bătrânul sorbind'o din ochi.

— Păi rațele n'au aripi? De ce nu sboară“, Sentimentul de proprietate și de întrecere îl găsim la copil în toate actele vieței sale.

„Din vorbă în vorbă copii se făcură stăpâni pe obrajii bunicului.

— Partea-asta este a mea.

— Și partea-asta este, a mea.

— Mustața asta este a mea.

— Și asta, a mea.

La obraji cearta se aprinse mai tare.

— Partea mea e mai frumoasă.

— Ba a mea e mai albă!

Dar basmele spuse de Bunica!...

— A fost odată un împărat mare,... mare...

Cât de mare?

— Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca ochii din cap.

Dar copii nu avea. Și îi părea rău, că nu are copii...

— Bunico, e rău să nu ai copii?

— Firește că e rău. *Casa omului fără copii e casă pustie.*

Și în glasul dulce al bunichii copilul adormea.

„Cu capul în poala bunichii niciodată n'am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus, care mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei“.

Câtă dragălaşenie, câtă iubire în viața nepoțelilor. Copii din „bunicul“ și „bunica“ sunt frați de sânge cu toți acei care au avut fericirea să aibă un bunic sau bunică“, cu iarna vieții în plete“ ce i-a purtat în nopțile de iarnă în lumea basmelor.

*

Delavrancea ne zugrăvește în ansamblu psihologia infantilă în „*D-1 Vucea*“;

Ne arată plastic influența basmelor în anumite temperamente de copii în „*Trubadurul*“.

Ne coboară în lumea copiilor nenorociți din „*Milogul*“, și apoi zugrăvește în două schițe clasice „*Bunicul*“ și „*Bunica*“ iubirea impresionantă între nepot și bunic.

Sentimentul de dragoste între nepot și bunicul „albit de vreme“ și-a găsit în Delavrancea un excelent pictor.

În problema ce tratăm, aceasta e nota cea mai puternică și originală, ce-l face pe Delavrancea un scriitor, din lumea copiilor.

6. Alex. Vlahuță

Discipolul lui Eminescu a zugrăvit analitic suferințele vieții. În poezia sa socială, — Vlahuță e un exponent al literaturii sociale cu vădite tendințe democratice — copilul e analizat puternic, așa cum numai Vlahuță a știut să pătrundă sufletul eroilor săi.

În numeroasele sale volume de proză:

„Nuvele“ „Din goana vieții“ „Icoane șterse“, „Clipe de liniște“ „Din durerile lumii“, „File rupte“, „La gura sobei“, „Dreptate“, întâlnim schițe, nuvele din viața copiilor.

Micile dușmăanii copilărești, gelozia în naivitatea ei, dorința de a ajunge monitor o întâlnim în „Mogâldea“ (Clipe de liniște!).

... monitorul din banca întâiu îmi aruncă o căutătură infernală. Imi dresei glasul și'ncepui... Lauda impresionează pe copii.

... Domnul Udrea își ridică odată capul, și-mi spuse un „bravo picicule“ care tmi aduse tot sângele'n obraz“. Piciul e numit apoi monitor în locul celui ce se uita cu priviri infernale.

Ce mândru e el! instinctul de conducător, de incredere exagerată — caracteristice unor copi — e mobilul faptelor lui de acum înainte.

Toată lumea, vrea să-l considere „monitor”
„Să fii student în clasa II-a primară, și să ai pe lângă această onoare și opt băieți în școală, mi se pare că e de ce să te fudulești.

Vă puteți închipui cât de adâc ofensat m'am simțit, când un ticălos de ofițer mi-a strigat într'oz zi pe la spate; „Hei, băețuș îți pică batista!” M'am întors firește, să văd ce e; îmi atârna ceva, dar nu era batistă. Alvițarul pufni de râs. Ce dobitoc... Să-și bată joc de un *monitor*! Dar și mama, zău, pe semne că nu mai știa altă croială de pantaloni“.

Veselia în toată simplitatea ei, a copiilor de țară când așteaptă sărbătorile Crăciunului e redată într'un realism pictural în schița „Un Crăciun” („Clipe de liniște”).

E vorba de doi copii:

„Ionică era de vârsta mea, amândoi la un loc am fi împlinit douăzeci de ani“ ce se duc în ajunul Crăciunului la casa părintească a unuia din ei. Ionică era țigan.

Petrecerea copiilor nevoiași dela țară în sărbătorile Crăciunului se reduce la o mâncare mai bună ca de obicei, la săniuș și la datul pe ghiață.

— Ia vezi, Alecule, că este o azimă în dulap, și dă ș'o farfurie de-acolo, și niște furculițe... să mâncăm ca oamenii, că doar e Crăciunu... sătulu. Da ție poate că nu ți-o fi foame, Ionică?

Baa mi-l foame!

Afară se crapă de ziuă, iar noi înjulicam cu făcomie.

Apoi:

— Mă Ionică, tu ai potcoave la clobote?

— Da de unde?

- Da ști tu să te dai în călcăie pe gheață ?
- Știu cum să nu, și puica... și'ntr'un piclor știu.
- Hai și ne-m da.

Admirabil e pătrunsă psihologia copiilor de oameni necăjiți, a căror plăceri se reduc doar la sănius.

Vlahuță, a zugrăvit și durerea copiilor ce nu pot să aibă și ei de sfintele sărbători ale Crăciunului măcar o jucărică... zadarnic așteaptă pe Moș Crăciun „cu plete albe“ că nu mai vine.

În schița „În ajunul Crăciunului“, vedem doi copii „gătiți în vechituri de căpătat, palizi la față“ ce se uită „cu ochii mari, speriați, pe la vitrinele cu jucării“ Bunicuța cu o cațaveică peticită îi ține de mână.

— I, ce frumos e bunicuță... Eu aș vrea să am arapu ăla călare pe țap... Dar tu Lizico, tu ce-ai vrea ?

— Eu vreau păpușa aia mare cu pălăria roșie.

Haineți copii, nu vă mai uitați, că astea nu's pentru noi.

— Da pentru cine-s, bunicuță ?

— Ia pentru cei bogați !

Și se duc. *Lizica mai întoarce capul, ca să-și ia adio dela păpușa ei...*

Iubirea de jucării a copiilor în ce are ea mai duios o găsim în această schiță, plastic sculptată de dalta lui Vlahuță.

Aceeași adâncă pătrundere a suferinței copilărești, al cărui refugiu e jocul, o găsim în istorioara «De-a baba oarba», unde copilăria a doi orfani „Gustino și Rosalbo se luptă cu mizeria.

Sunt săraci, singura lor moștenire e o flașnetă, cu care își câștigă pâinea, cântând prin restaurante.

Banii cei câștigă sunt puțini, oftează amândoi pentru „numai cinci parale“

Dar jocul îi face să uite necazurile vieții;

La colțul stradei, întrun mic maidan, se întâlnește cu vre-o patru copii de seama lor, care se jucau. Au înțeles îndată că erau buni prieteni, *deși se vedeau atunci pentru întâia oară*. Cu ce să înceapă? Invoiala se începu iute „Baba oarba! Baba oarba!“ strigau voioși

Uitaseră foamea, frigul și suferințele de ieri.

În ceasul acela nu mai erau străini, orfani, săraci și'n izbeliștea nenorocirilor.

Proza lui Vlahuță e inspirată din viața satelor.

Copiii sătenilor trăind în mijlocul naturii, vor fi ispitiți să-i afle misterele.

Când sunt de un an, de doi ne cer „luna“ — când ajung la nouă ani cred că cerul și pământul se împreună la orizont. Pentru copii totul e fără timp și fără spațiu, dezordinea viselor lor e stăpânită de smei și de feți frumoși.

Curiozitatea copilului crește pe vâi, de a merge să vadă cum se unește cerul cu pământul la orizont e artistic zugrăvită cu un humor duios, placut în „Spaima“ (File rupte).

Un copilăș scăpat de friguri, sănătos deabinelea la nouă ani „ca un câine scăpat din lanț“ așteargă să hoinărească pe dealuri.

Vrea să ajungă la cer, dar;

„Ciudat! Eram așa de sigur că am să ajung la cer când m'oi urca în zarea Păltinișului, vezi, cum

mă'nșelam! E dincolo, pe cealaltă culme de deal, sprijinită marginea frumoasei bolte albastre"... și copilul își zice:

„tot făcui eu drumul pân'aici, hai, ș'oi vedea odată deaproape cum se împreună cerul cu pământul“.

Pornește singur pe valea pustie, în mintea lui tăcerea înconjurătoare e locuită de zmei și zâne... poate-i un mare păcat ce fac, poate nui- iertat să calce picior de om pe-aici"... ajunge la codru.. întunericul îl înspăimântă, apare un moșneag, cu traista în spate. Copilul nu mai scoate nici o vorbă și începe să plângă.

— „Nu-ți fie frică, dragu moșului! ce nu mă cunoști pe mine? Eu sunt Gavrilă Păduraru“.

Pornesc amândoi spre sat, copilul îi povestește că vroia să vadă cum se unește cerul cu pământul. Apoi, moșul zâmbind îi spune că putea să umble mult și bine... Copilul se întristează...

Credința lui n'a fost decât o iluzie.

Ajunge acasă mort de oboseală.

„Și noaptea am visat numai prăpăstii și coclauri. Rătăceam singur prin locuri necunoscute și mi- era tare frică să nu mă întâlnesc cu mama pădurii“

Curiozitatea copilului de a vedea unde pământul se unește cu cerul, însuflețirea tăcerii în mintea lui prin zâne și smei, sentimentul fricii în marginea codrului, visul copilului, fac din această schiță cea mai puternică producțiune a lui Vlahuță, în care copilul e plastic redat.

Psihologie multă e și în bucate „Epraxia“ unde vedem sbuciumul unei copile de vreo 10 ani dusă cu forța de tatăl său la mănăstire.

Vlahuță, în monografia estetică, „Pictorul N. I. Grigorescu“ povestind copilăria pictorului, ne introduce în viața copiilor rari, ce mai târziu vor fi personalități artistice sau morale.

Astfel ne apare copilăria lui Grigorescu. «O copilărie de sfânt»... Nicu sta totdeauna retras. Gălăgia celorlalți îl speria. Mișcările lor violente îl făceau să se depărteze, înfricoșat ca de o primejdie.

Era un copil tăcut, timid, străin pe pământ.

„Era un copil delicat, sfios, care se uita cu ochii pururea proaspeți“.

Din această copilărie de sfânt va ieși artistul de mai târziu, a cărui delicateță păstrată de când era mic se desvăluște până și'n titlurile tablourilor «Pe gânduri», „La umbră“, «Spre vârful cu dor» «Floare între flori», „Fără de grijă», «Bălăioară» «Ciobănaș cu turmă mică»...

*

Vlahuță a pătruns adânc în naivitățile copiilor dela școala primară, cu micile lor răutăți (Mogâldea), ne-a făcut să înțelegem inima copilașilor lipsiți de veseliile copilăriei răsfățate (Un Crăciun. În ajunul Crăciunului). (De-a baba oarba), a intuit până la identificare mentalitatea copilăriei dela țară în «Spaima» ne-a făcut să simțim duioșia copilei dusă cu sila la mănăstire (Epraxia) și ne-a dat în copilăria lui Grigorescu pe copilul visător, gingaș cu sufletul poetic, fin și delicat.

Vlahuță e un mare prieten al copiilor.

7. Duiliu Zamfirescu

Apolonicul D. Zamfirescu ne-a lăsat în opera sa nuvelistică și câteva creațiuni din lumea copilăriei.

Cea mai însemnată e «Spre Cotești» (Furfanțo) unde e vorba de un boer burlac, ce-și iubește nepoțelul și pleacă cu el la vânătoare.

Curiozitatea, caracteristică la copii e mobilul faptelor lui Iancu (nepoțelul).

Ajunși pe câmp, Iancu „care până atunci mânase numai scaune, cu sfori de petecă“ e pus să măie caii.

Impresionat de frumusețea vieții patriarhale el gândește contemplă, apoi meditează cu mintea lui de copil.

„Ce de minuni a făcut Dumnezeu? Oare de ce le-o fi făcut“?

Curiozitate apare și mai evidentă atunci când unchiul caută să explice anumite lucruri;

- *Moș Ionița era Comis, -*
- *Da ce-i aia Comis? ...*
- *Boerii umblau în faleturi ...*
- *Ce erau alea nene?*

... Spune zău nene ... zău nene ...

După această plimbare la vânat și unchiul și nepot se culcă în cerdac.

„Copilul se așeză pe scară, uitându-se țintă la lună. Ochii lui deosebeau bine văile și dealurile din trânsa“.

Curiozitatea nepotului e de neînfrânt, nu poa-adormi; -

— „Cum ai zis nene, că se chemau trăsurile boerești.

— Faleturi, mă. Dar nu te culci?

325520

Zamfirescu ne-a redat în această nuvelă psiologia curiozității infantile.

8. Gh. Coșbuc

„Poetul țărănimii“ a asemănat floarea sufletului nostru doina cu o copilă, tot o fermecătoare copilă e și Păstorifa, dar nu la atât se reduce copilul în poezia lui Coșbuc.

În „Iarna pe uliță“ jocul copiilor la săniuș e redat dinamic.

Poezia începe cu un tablou de iarnă, pe urmă apar copii, a căror exuberanță, în joc, e foarte naturală vârstei lor!

*Gură fac ca roata morii!
Și de-avalma se pornesc,
Cum prin gard se gâlcevesc
Orăbii gureșe, când norii
Ploi vestesc.*

Apare într'un colț un copil cu pașii de un cot, ce înoată prin zăpadă și se crede bărbat, copii ceilalți râd de el;

*„Uite-mă, căciula, frate,
Mare cât o zi de post
Roleu ce urs mi-a fost
Au sub dânsa șapte sate
Adapost!*

Vine acum o habă ce s'oțerește pentru micul Barbă-Cot. Dar nici ea nu scapă,

*„Ca pe-o bufniț' o'nconjoară
Și-o petrec cu chiu cu vai,
Și se țiu de dânsa scai
Plină-i strimta ulicioară
De alai.*

Sfârșitul e dinamic;

*„Ba se rascolesc și câinii
De prin curți și sar la ei,*

*Pe la garduri ies jemei,
Se urnesc mirați bătrânii
Din bordei.*

*„Ce-i pe drum atâta gură ?
„Nu-i nimic. Copii ștreqari,,
Ei auzi ! Vedea-i-aș mari,
Parcă trece adunătură
De Tătari !*

Râsul sănătos, veselia în grup a copiilor, nevoia lor de mișcare, de joc, sentimentul lor de batjocură când sunt mulți, chiar și pentru cei bătrâni, în fine așa cum e „iarnă pe uliță“ la țară, e viu, dinamic, plastic redată.

9. St. O. Iosif.

Poetul sentimentelor intime, firea impresionabilă și gingașă a lui Iosif și-a găsit resemnarea în evocarea nostalgică a copilăriei sale.

Căminul părintesc, entuziasmul copilăriei, priveliștele încântătoare, crângul, tovarășul Grivei sunt cele mai duiioase amintiri cântate de Iosif.

„Nucul“ „Fusul“ „Cucoarele“, „Cobzarul“, toate se desprinde din vremea dealtădată a poetului.

Impresionantă, clasică, e „Bunica“ — „cu părul nins, cu ochii mici, și calzi de duiioșie“.

Pentru Iosif ea e o sfântă ;

*De câte ori priveam la ea,
Cu dor mi-aduc aminte
Sftata ce mă cuprindea
Asemuind-o în mintea mea
Duminecii Prea-Sfinte.*

Mama, apare „subt zăbranicul părerii de rău“ de durerea copilului înstrăinat, întors acasă.

*„Așterne-i mamă, patul
Să doarmă dus băiatul*

*Botnav și obosit
Ci nu'treba pe unde
A fost și ce-a găsit" (Hdio),*

Iosif a iubit atât de mult copilăria încât se confundă „până'n frageda pruncie“—cântând într'o notă nouă și înviorătoare, pruncul „în cântecul de leagăn.

Hal, odor, hai păsărică...

Ce tresari? Nu-i nime, nime...

Liniște, și'ntunecime,

Doar zefirul,

Musafirul

Cel săgalnic și pribeag

A trecut pe lângă prag...

Copilăria ce se desprinde din poezia lui Iosif e o copilărie visătoare impresionabilă, feminină.

St. O. Iosif a cântat și sburdălniciile sfiouse ale copiilor. Pentru edificare citez în întregime;

Lumea lor

Când pisica nu-i acasă

Doarme dus Sfânt-Niculae
In vesminte argintii,
Dar ce colb e in odaie
Și ce zarvă de copii.

Au rămas stăpâni în casă,
Toată lumea e a lor!
Unu-i cocoțat pe masă,
Altul joacă'ntr'un picior.

Uite popa, cum îngână,
Liturghia... Doi se bat
Un ștrengar c'o vargă'n mână
Strigă parcă-i împărat!

O sprintară de fetică
Se hlizește la oglindă...
Nu le pasă de nimică...
Dar ce tropot e în tindă?

Ca de ipsos stau de frică...
Oare cine-o fi intrat?
Ochii nimeni nu-și ridică
Nici chiar marele'mpărat!

Vântul fuse?... Cine este?
Ori vreunul din părinți?
Ce tăcere fără-de-veste!
Smirnă-sdiavoli de sfinți.

In privaz, Sfânt-Niculae
Doarme parcă nici nu știe
Numai colbul din odaie
Joacă'n raza aurie.

Ce viguros prezentată e joaca copiilor în interiorul unei case. Imaginile plastice ne fac să vedem cu ochii noștri acțiunea.

*

În volumele sale de poezii „Patriarhale“, „Poezii“, și „Cântece“ Iosif aduce copilăria senină, fermecător de iubitoare pentru părinți și bunici, ne aduce copilăria sufletelor gingașe, naturilor fine ce și în sburdălnicii sunt sfioase. Citind poeziile lui Iosif în care e evocată copilăria, icoana unui copil delicat, gingaș plâpând din cale în afară, ne apare înaintea. În aceasta constă originalitatea lui Iosif în problema ce tratăm.

10. Emil Gârleanu

E. Gârleanu n'a dat suflet numai „lumii celor cari nu cuvântă“ ci a fost un iscusit observator și al sufletului copilăresc.

În volumul postum de nuvele „O lacrimă pe o geană“ întâlnim schițe admirabile în care psihologia naivității e puternic pătrunsă.

Copilul sărac, vagabond, fiind încă de mic în lumea tentaculară a orașelor e „Mitică Dopcea“.

... „Dopcea nu purtase încălțăminte, șaisprezece ani în șir nu-i încălzise spatele un palton“.

Dar suferința lui avu sfârșit... că ajunse în cele din urmă ucenic zețar într'o tipografie din București. „Acum era fericit. Ajunsesese lucrător bun, și'n tipografia asta din București era cel dintâiu zețar. Stăpânul îl iubea“.

E o mică dramă această schiță — e drama ce-

lor blestemați de soartă de a da piept cu necazurile vieții încă din frageda copilărie.

Clasica rămâne însă „Muțunache“.

Un copil de șase ani se ascunde la umbră cu un cățeluș Bombonel.

Iubirea copiilor pentru animalele blânde, bune, iubire dusă chiar până la o înțelegere între Bombonel și Muțunache în acest caz e subtil ilustrată.

— „E cald, Bombonel... Nu-i așa că ție cald, cățelușule ?

... Cum să nu-mi fie cald, prietene, nu vezi ce blană am pe mine ?.

Copilul tunde pe Bombonel... tocmai acum mama lui îl strigă :

— „Muțunache — Muțunache“... psihologia timidității, a greșelii, a rugăminții de iertare numai din ochi, e admirabil zugrăvită în finalul schiței.

Mama întreabă pe Muțunache, de unde a luat foarfecile.

— „Spune-mi de unde le-ai luat ?

Copilul de abia îngână :

— De nicăeri...

— Hai, Muțunache, puiule, de unde ai luat foarfecile ?

Măicuța vrea să spui drept.

— Muțunache se gândește puțin, apoi își lasă buza jos și răspunde printre lacrimi :

— „Le-am găsit jos... pe drum și le-am luat... că plângeau și ele săracile... și m'au rugat! „Ia-ne nene, și pe noi, că ne-am pierdut!“.

Muțunache duce mâna la ochi și plânge, mama

îl ia în brațe, îl sărută și râde. Bombonel latră de bucurie.

E duioșie, humor senin în această scenă, naivitatea, minciuna nevinovată a copiilor, însuflețirea lucrurilor moarte de către acești îngerași se desface senină, duioasă, zâmbitoare ca însuși sufletul „copilului de vre-o șase ani“ — Mușunache.

E. Gârleanu a pătruns, psihologia copilului vagabond (Mitică Dopcea) și ne-a dat naivitatea senină sburdălniciilor „drăcușorilor“ de șase ani“ (Mușunache).

11. Calistrat Hogoș

În *sublima* proză a poetului munților nemțeni, proza în care ne simțim contopiți cu timpul și spațiul, cu „viermele și astrul“... copilul nu apare de cât foarte rar. Totuși sunt două pagini în „Florica“ din volumul „În munții Neamțului¹⁾ unde psihologia unei fete sglobii din clasele primare o pătrunde până la identificare.

Poetul se află într'o casă de țară, privește în podele dar!, „pleoapele îmi căzură peste ochi și, în loc de întuneric, o puternică lumină îmi inundă privirea“... Scriitorul e strămutat în alte timpuri... se face în curtea unei școli primare de fete unde :

„un stol de fete între opt și zece ani, în fuga mare, se repeziră înaintea mea; *una mică, cât o lingură și iute ca o picătură de argint viu*, le întrecu pe toate, îmi sări în gât, mă sărută,... sări repede jos

Calistrat Hogoș „În Munții Neamțului“.

„ Floricica pag. 17.

fetița „ca o picătură de argint viu“, sparge un arbuz mănâncă din el cu lăcomie apoi...:

„Apoi iute ca o zvârlugă, se repezi și îmi sări drept în brațe... și c'o îndemânare de cowboy, svârli coaja roasă până la verde în ceafa unei fete.....
...“ cu amândouă mâinile ei mici, și unde încă, mă netezi pe frunte moale și drăgălaș și șterse ea singură și... pentru toldeauna locul unde mă sărutase cu atâta nevinovăție“.

Sburdălnicia copilului „mic cât o lingură“, ca o picătură de argint viu“, „iute ca o zvârlugă“ „Hogaș a sculptat-o în stilul său sublim.

E clasică această scenă pentru ilustrarea problemei ce tratăm. Obrăznicia simpatică a copiilor și-a găsit în Hogaș prietenul.

12. Ion Alex Brătescu-Voinești

Firea duioasă, impresionabilă, distincă a maestrului Brătescu-Voinești a îmbogățit literatura noastră cu artistice bijuterii literare,— nuvelele sale.

În ele e înfățișată lumea boierilor, cu moșii la sate, a magistraților, a funcționarilor, a florilor a păsărilor, dar e adânc pătrunsă și lumea copiilor, în tot ce are ea mai duios, mai liniștit, mai senin.

Deoarece schițele și nuvelele în care Br. V. ne zugrăvește copilăria sunt mai numeroase ca la scriitorii de până acum, vom extinde considerațiunile critice numai acolo unde nota e pregnant originală și psihologia copilului mai adânc pătrunsă.

Copilul răsfățat care mai târziu va ajunge „le bonte-en-troine dela haute-volée Bucarestoise“! e Raul din neamul Udreștilor.

Copilul — pentru Brătescu-Voinești — e aceea legătură „care nu se poate vedea nici cu ochii, nici pricepe cu mintea. Voința celui care trimete cu o pornire vijeloasă una către alta, două inimi care ce deosebesc ca focul de apă“.

Această „legătură tainică între două inimi“ va primi o educație străină în Neamul Udreștilor... nici lui Raul nu-i plăcea o astfel de educație, când era întrebat de ex.

— De unde ți-a venit, maică, tusea asta ?

— De la Macmazela.

Tristă educație.. în loc să zică îngerașii noștri „potoșala, cu furlița, fogor“ și vor stâlci limba să zici „orange“, fourchette, tapis“.

În «Sâmbătă Br. Voinești ne duce în Sâmbetele copilăriei cu obrăznicile simpatice și pline de haz.

Cu „Moarte lui Castor“ scriitorul ne duce *în satul natal*, făcându-ne să luăm parte emoționați până la lacrimi, la moartea prietenului de copilărie, câinele Castor. E o adâncă înțelegere a sufletului — dacă nu-l au *ti-l* dăm noi animalului inteligent câinele.

Acolo unde însă Brătescu-Voinești, ne face să-i pătrundem înțelegerea pe care o are pentru lumea copiilor e „Nicușor“ — închinată „copiilor mei“.

E vorba în această nuvelă de copilul inteligent a unui odăiaș. Boierul, Conu Nicu îi dă din când în când, câte un ban, dar nu-l primește să se joace cu copii lui.

De Crăciun, la conu Nicu, e pom frumos, cu-

curiozitatea îl ispitește pe Nicușor să se cațere pe gard, să vadă pomul, dar tocmai atunci, un câine mare latră. Nicușor țipă. Cei dinnăuntru află, astfel e luat în casă, unde i se dă jucării.

Nicușor ne apare, dela început, un copil extrem de drăgălaș, și iubitor de păsărele.

Conu Nicu se plimbă prin grădină, unde cântă o privighetoare, vrea s'o vadă dar :

„Când ce să vază ? jos în stufiș un băiețaș. Cu degetul arătător dela mâna dreaptă peste buzele țuguiate, îi făcea semn să tacă, iar cu cel dela mâna stângă, îi arăta privighetoarea“.

Dar peste puțin pasărea sboară.

— Nu face nimic, vine îndărăt. Asta e a mea, a fost și poimâne.

— Ce spui, mă ? A fost și poimâne ?

— Da, a văzut-o și Lenuța.

— Care Lenuța ?

— Lenuța sora mea...

Și clătinând din cap :

— Da'lu Vasilică nu i-o arăt.

— Care Vasilică ?

— Vasilică a lu'nenea Dumitru dela judecătorie.

Și de ce nu i-o arăți și lui ?

— Că fincă dă cu pietre.

Nicușor îi cade drag lui conu Nicu, care îi dă doi bani.

Naivitatea, iubirea de păsărele e pasiune pentru Nicușor... după ce primește cei doi bani întreabă serios pe conu Nicu, dacă la spițarie se vinde ouă de furnică.

— Ce faci, mă, cu ouă de furnică ?

— Mi-a spus maică-mea așa: că le plăte I privighetori și vreau să pui pe zos la a mea...

În partea a doua a acestei nuvele, facem cunoștință cu sentimentul de curiozitate — inerent copilăriei.

La conu Nicu e pom de Crăciun, Nicușor dă târcoale curții, „lupta sufletească se dă în sufletul lui. Inima îi împărțită în două.

„jumătate îl îmbrânțește înainte: încearcă, conu Mișu e om bun, poate te duce să vezi pomul... pomul! iar cealaltă îl trage înapoi, fugi d'acolo nu se poate... nu se poate...

Acest sbucium sufletesc e caracteristic firilor delicate, timide, sfioase.

Curiozitatea e a totputernică. S'a agățat pe fe-reastră... A ajuns! na! perdelele lăsate... ba nu, una e ridicată! Pășește binișor... binișor... Aaa! ce frumos! ce frumos!... Tot sufletul i s'a urcat în ochi care privesc cu nesațiu... Cum sclipește beteala. Uite și lumânăricile aprinse!

Jucăriile îl atrag în primul rând... Și ce de jucării! Trâmbițe, tobe, păpuși, Uite și niște iepurași albi, mici și drăguți...

Câtă gingășie, câtă drăgălășenie în sufletul lui Nicușor al lui Ioniță, odăiaș la casierie...

Aceiaș delicatețe în suflet o vedem și la Sisi din prima scrisoare a lui Mișu Gerescu, (Intuneric și lumină) când după ce tatăl său îi povestește „Greerele și furnica“ el a izbucnit în plâns, strigând: „Fil-ar a d'acului de furnică“... și înainte de a închide ochii a mai zis suspinând, că ce rău îi pare lui că n'a știut unde șade greerul, că i-ar fi trimis boabe, țocolată topită... și poate nu muria.

*

În umbra satelor, acolo unde de cele mai multe ori domnește ignoranța, noroiul și întunericul, se nasc copii geniali, dar care rămân pierduți între semenii lor, neputând din lipsă de mijloace să-și transforme forțele latente în scânteii strălucitoare.

Câte talente? Câte genii nu zac în lumea nepătrunsă a satelor.

Un astfel de copil genial ne zugrăvește cum nu se poate mai bine Br. Voinești, în «*Niculăiță Minciună*». Niculăiță e un băiat blând, cinstit, bun. Foarte bun la carte, tatăl său nu-l dă însă la școală mai departe, ci-l face dulgher. Cu pasiunea unui naturalist, Niculăiță observă ierburile, păsările, lighioanele. Din această cauză, e luat în batjocură de semenii satului. Spunând că a auzit cum pisica ciripea ca vrabia, lumea la poreclit «*Niculăiță Minciună*».

Odată când se întorcea dela târg, găsește o sumă cu bani pe care o dă jandarmilor. Când vine păgubașul jandarmii neagă c'ar fi primit ceva dela Niculăiță. În urma unei anchete, la care Niculăiță, de frică n'a putut răspunde, e declarat nebun. La urmă se spânzură.

Niculăiță totdeauna era strigat la școală în ziua de Sâmpietru! „Premul I cu cunună, Gropescu Niculae“ dar ce folos! „iscoada de Niculiță“ va ajunge numai dulgher. În mijlocul naturii Niculiță rămânea singur să supravegheze cum se luptau furnicile, dar amărăciunea lui Niculăiță a izvorât și din firea lui iscoditoare, deosebită de firea celorlalți.

Orce spunea Niculăiță semenilor săi, din cele

văzute la insecte sau animale, era luat în baijocură, era considerat mincinos. Pe dânsul nu-l ducea așa mult de spusele altora, dar durerea cea mare venea din zâmbetul de neîncredere al frumoșilor ochi ai Salomeei, fata vecinului. Ce părere de rău pe Niculăiță, când vede că nici domnul învățător nu știe că pisica „face ca vrabia“.

Cinstea exemplară a lui Niculăiță, o vedem atunci când el nu cere pe lemnele ce le duce la târg decât 11 lei atât cât i-a spus tatăl, și atunci când deși băiat sărac, duce cele 5400 lei găsite într'un portofel de piele neagră la d-l jandarm. Ce sbucium în sufletul lui Niculăiță în timpul anchetei.

E declarat nebun—înebunește *de mintea* îngustă a oamenilor, nu mai poate suporta viața... niște cuvinte îl mână repede... unde? Se duce pe câmp. Cuvintele „veniți cu mine cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni pe voi“.

„Il cheamă cuvintele acestea de colo, din culmea pe care stă ridicată crucea căminarului... Ajuns sub cruce. își descinge betele dela brâu, le sărută și plânge... Apoi se uită în sus și de jur-împrejur Tremură stelele. Suflă vânt rece... Nu mai sunt nici lăcuste, nici greeri... au murit toate de frig...“

Du-te cu bine Niculiță, și Dumnezeu să te ierte... Grecoteiul Epaminonda va explica proprietarului că la moșia lui s'a spânzurat un băiat...

...Biata mamă a lui Niculiță se bate cu pumnii în cap pe prispa casei jelindu-se: *că era bun și blând și nimănui nu-i făcea nici un rău... că dacă ti ziceam să tae o pasăre, „zicea dă-o maică lui moș Grigore, că eu nu pot“, lume, lume, ticăloasă...*

E un mare păcat ca un educator să nu citească această nuvelă. E o poetică și convingătoare lecție de pedagogie, de morală, e o palmă puternică dată celor nedrepti.

Psihologia copilului genial, inadapabil la un mediu infirm moralicește și intelectualicește e pictată în nuanțele cele mai suave de duiosia maestrului Brătescu-Voinești.

*

Sufletul copilului delicat, gingaș din cale afară, impresionabil, iubitor de păsărele, flori, gănganii, sufletul copilului precoce, cu talente ce pot duce la geniu, dar care se veștejește în lumea satelor a fost analitic și fermecător de duios, zugrăvit de I. Alex, Brătescu-Voinești.

Brătescu-Voinești rămâne în problema ce o tratăm prietenul copiilor cinstiți, nobili.

13. Mihail Sadoveanu

„Poporul este părintele meu literar, ...trecutul pulsează în mine ca un sânge al celor dispăruți, ... mă simt ca un stejar dela Orhei, cu mii și mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu“ astfel își definește Sadoveanu originea artei sale, în clasisul discurs de recepție la Academia Română; „Poezia Populară“.

Poporul cu mentalitatea sa specifică și-a găsit un fericit interpret în Sadoveanu.

În vasta-i sa operă literară, cu multiple aspecte ale spiritului românesc, sufletul copilului este adânc înțeles, pulsează în paginile închinatelor copilării, copilul cel mai autentic românesc.

Ne-ar trebui pe lângă fiecare schiță sau nuvelă din viața copilăriei, o altă producțiune cu considerații critice pentru a desvălui frumusețea fermecătoare a „poetului liric în proză”—Sadoveanu.

Vom face considerațiuni critice de ordin general asupra celor mai semnificative și ne vom opri *insistent* asupra unei nuvele — capod'opera în genul ei.

Aceasta pentru că avem credința că acei ce vor să-și formeze o cultură literară temeinică vor lua contact direct cu opera, gustând din farmecul ei îmbătător, iar nu numai din criticile făcute de alții.

Un al doilea „Niculăiță Minciună” avem în „Mormântul unui copil”, unde „plămădeala ce trebuia să crească pentru fioroasa și dulcea vârtoare a vieții” e tratată cu cea mai apăsătoare indiferență și ură, — ură propriilor săi părinți.

Un suflet bun din cale afară, prieten cu florile și păsările, cu moș Gheorghe cu Bijucă, cățelușul, cu băiatul unui țigan, „drac împelițat” *Puiu* fiul unor părinți lipsiți de cea mai elementară noblețe sufletească.

Din această nuvelă se desprind mai multe siluete de copii, toate artistic zugrăvite, prin urmare bine definite,

E în această nuvelă, drama copiilor blestemați de însuși părinții lor. Copiii sunt ura părintească, nu vor părăsirea din partea iubirii paterne, simt nevoia unui prieten mai mare, pe care Piciu îl găsește pe cel de o seamă cu el în poveste, pe buinicul cel albit de vreme.

E o dojenitoare lecție de pedagogie familiară pentru acei care prin purtarea lor pot duce copii să doarmă „subt brazde de flori, cu ochii închiși, cu toata lumea“ lor moartă și pierdută.

În „Ianoș-Năzdrăvan“ e redată dragostea unui copilăș pentru un măgar chinuit de omul ogrăzii.

„Moș Crăciun“ înfățișează veselia copiilor la săniuș. Plină de humor duios e bucala „Doi voi-nici“ din volumul „Frunze'n furtună“ unde doi copii Ilie și Petrisor, a căror părinți sunt duși la războiu, o fac pe oamenii mari, își zic cumătri, vorbesc sfătos și pleacă amândoi să lupte contra Ungurilor la un vecin, care avea un păr păzit de Osman-câine pentru ei Ungur.

Au furat pere și se cred viteji.

Psihologia imitației celor mari de către copii e plastic redată în această schiță.

Frica și curajul totodată, a copiilor ce umblă cu steaua în alte sate, și îi apucă noaptea pe drum ne sunt înfățișate în „Vestitorii“, unde doi copii, Vasile și Ionică, vestesc în satul Vișoara nașterea celui născut în Betleem.

Icoana neștearsă în sufletul tuturor rămâne acela ce ne-a învățat să silabisim alfabetul, cel ce ne-a deschis pentru prima dată ochii minții, învățătorul.

În „Domnul Trandafir“ scriitorul ne duce în copilăria sa, când era la școala primară și ne face să simțim iubirea copiilor pentru „Domnul Învățător Trandafir“ care se purta cu atâta dragoste și bunătate față de ei.

Iubirea dintre dascăl și copii e emoționant zu-

grăvită această nuvelă.

Psihologia copilului cu mamă vitrigă, veșnic într'o revoltă mocnită, e impresionant înfățișată în nuvela „La paisprezece ani“ din volumul „Povestiri de seară“. Psihologia copilei orfane, conso-lată cu povești și cântec de păsări, e duios redată în „Povestea cu privighetoarea“ din volumul „Bordenii“.

— Naivitatea ce ne face să zâmbim cu simpa-tie, curiozitatea, lumea de basm în care trăesc co-pii, e plastic redată în „Dimineți de Iulie“ unde Moș Costache se duce la pescuit cu fii boerului: Adela, Nunuța, Viorica și Ionel.

Câți copii, atâtea temperamente.

Sufletul milos, persecutat tocmai pentru că e milos, al unei copile ce-și aniversează doisprezece ani îl întâlnim în „Întâiul spin“, Mia a ajutat doi ocași veniți la biserică, din care cauză e certată de părinți și de iubitul ei frățior Emil.

În „Școală“ ni se zugrăvesc două tempera-mente de copii, unul de evreu ce toată ziua cheamă oamenii de pe stradă să cumpere marfă și cu o abilitate de uimit se tocmește cu cumpă-rătorii, — de altă parte avem pe copilul român, iubitor de hoinăreală pe câmp, prin vii, la scăldat.

Surprinderea copilului, trăit la oraș cu o edu-cație ce i-o da „Fraulien“ dus în lumea satelor unde află atâtea lucruri necunoscute până atunci, (Hultanul îl credea un monstru fioros) e zugrăvită într'un humor simpatetic, în „La Mestecănei“ și „Hultanul“.

Increderea că'n „literă de evanghelie“ în basme

a „trei țânci: doi băeți și o fetiță“, curiozitatea lor zburdalnică, inbirea nesățioasă de basm dusă la repetarea aceluiaș fără plictiseală e daios redată în „Făt-Frumos — Măzăran povestit de bunica, ce adoarme de oboseala zilei, spunând basmul nepoților.

Psihologia copilului bărbat, inteligent cu o atitudine stoică precoce o întâlnim în „Ochii“ unde Niculăeș după ce i-a murit mămica, „își caută tăicuțu pe front. E o dramă în miniatură din epopeea marelui războiu.

Acolo însă unde, pătrunderea sufletului copilăresc e dusă la identificare de către marele nostru povestitor e „Dumbrava minunată“ o capo d'operă în acest gen. „Dumbrava minunată“ are mai multe momente. Lizuca persecutată de mama sa vitregă, fuge la țară cu scumpul ei prieten, un cățeluș Patrocle.

Rătăcirea fetei până ajunge la bunicii ei, formează un feeric basm închipuit de către Lizuca, din orice lucru sau ființă reală pe care întâlnește în drum.

În „Dumbrava minunată“ ficțiunea cu realitatea se empletesc până la înfrățire.

Dar în „Dumbrava minunată“ e un înțeles mai adânc, ne introduce în psihologia copiilor, a căror hrană sufletească e basmul și care văd prin această prismă, diferitele priveliște ale făpturii“. Povestirea lui Sadoveanu, ilustrează astfel *nevoia de miraculos, care întocmește însăși esența intimă a sufletului copiilor* (Gh. Nedioglu). Copiii văd natura prin prisma basmului, ei cred în basm ca'n cea mai veridică realitate.

Cenușa pentru însemnarea drumului „Sora-Soarelui“ împărăteasa păpușoilor, împărăteasa furnicilor cu suverana lor,... sfânta Mercuri și „cățelușă ei cea cu dinți de fier și cu măsele de oțel“ sunt motivele basmului românesc.

Natura și mitologia noastră e [indisolubil legate în „Dumbrava minunată“.

Lizuca e copilul crescut în mitologia poporului nostru, și care interpretează natura conform motivilor mitice din basmul nostru.

*

Sufletul copilului, într'o multiplă gamă de sentimente, în tot ce au ele mai duios, mai gingas, copiii părinților cu diferite concepții, copii cu mamă vitregă, copii orfani și mai presus de toate esența sufletului copilăresc, — iubirea de miraculos, interpretarea mistică a naturii de către copii, a fost pătrunsă și zugrăvită fermecător de penelul povestitorului moldovean.

14. Liviu Rebreanu

Marele nostru romancier, cu construcții literare arhitectonice, n'are pagini consacrate în mod special lumii copilului.

Totuși, copilăria, așa accidental cum o întâlnim în opera lui Rebreanu, e rădăcina de unde izvorăsc acțiunile eroilor. Are prin urmare un înțeles adânc, e un principiu fundamental declanșator de forte tot timpul vieții.

În unele din nuvelele sale Rebreanu aduce un copil ce seamănă cu cel din „Amintirile“ lui I. Creangă.

Cu duioșie Rebreanu își evocă copilăria.

„Dincolo din apă doar să ieși din sat și îndată pășești în împărăția smeilor... De câte ori ne avântăm până'n capul satului din jos, prin țigănice mama ne aștepta cu nuiua... Mai bine să ne jucăm în fața casei noastre, în șanț, ca să nu ne calce căruțele... Acu haideți s'o tulim la Someș, să ne scaldăm, dar să nu ne vadă tafa că-i vai s'amar!“ (Cuibul visurilor p. 10).

În romanul „Ion“ ce la consacrat pe Rebreanu ca un puternic romancier, are un capitol (copilul) (vol. I).

Vedem în acest capitol resemnarea părinților ce îndură mult, — în speranța odraslelor lor.

Ana trăiește — cât mai trăiește până se sinucide — numai pentru Petrișor. Suprema ei mângâiere e să-și adoarmă copilul „Șșș... Taci cu mama, puiul mamei, taci, taci!“ Copilul nu apare ca erou principal în nici un capitol al acestui roman, ca să-i putem defini aspectul sufletesc dar vedem ce puteri uriașe are frumuseța și speranța copilăriei pentru acei a căror existență e de prisos fără „pușorii de om“.

În „Pădurea spânzuraților“ unul din cele mai bune romane psihologice ale literaturii noastre, misticismul lui Apostol Bologa, eroul principal își are adânc înfipte rădăcinile în copilăria sa.

Copilul „potolit și timid, fără tovarăși de jocuri“ cu o educație religioasă dusă până la exaltare încât are vedenii în biserică — vede pe Dumnezeu și care Dumnezeu în mintea lui se limitează la protopopul Grozea, e zugrăvit pictural în cartea I pag. 30.

Ideile lui Iosif Bologa despre educație pot fi trecute într'un catehism pedagogic.

— „Copilul trebuie să înțeleagă dela început că viața omului numai atunci e prețioasă când urmărește un ideal... Datoria noastră părintească de-a acum începe! Trebuie să ne dăm toate silințele ca să facem din *odorul nostru un om și un caracter!*» «(Pădurea spânzuraților» pag. 34).

*

Deși la prima vedere Rebreanu ar trece neobservat în cercetarea neobservat în cercetarea problemei ce tratăm, totuși vedem că'n în realitate el face din copil mobilul, ținta și speranța vieții. Pă-

rinții din romanele lui Rebreanu trăiesc numai pentru copii lor.

Marele romancier pune copilăria ca principiu explicativ central a tuturor faptelor de mai târziu. De aceea am crezut de cuviință să-l menționăm.

15. Cezar Petrescu

Din opera literară a lui C. Petrescu, care pe timp ce merge ia proporții balzaciene, vrând să fie o „La comédie humaine“ românească, se desprind siluete de copii bine definite sub aspectul psihologic.

În cel mai bogat și reușit roman al războiului nostru de întregire națională „Intunecare“ în volumul II, cap. „Fierul, Fonta și Oțelul“ (pag. 160).

C. Petrescu aduce în literatura noastră copilul muncitor și cuminte, muncitor din cale afară chiar, dar cu minte slabă, încăpățănare neputincioasă, cu puțin fosfor în creier. E copilul unei văduve de războiu e „Băiatul cu obrazii gălbejiți și cu privirea încordată de surd. Își spune lecția pe de rost. „Fierul, fonta și oțelul, fierul, fonta și oțelul, Gheorghe Câmpeanu e tipul *tocilarului* dus la culme, e un trist exemplar al genului uman, dotat numai cu voință și care totuși vrea să ajungă „om mare“ neștiind că astfel de temperamente vor fi naufragații soartei. Voința înverșunată și inteligența strâmtă e plastic redată de C. Petrescu.

... „Oțelul, din oțel se fabrică fel de fel de obiecte... Anume.. Oțelul... Ce se fabrică din oțel? Din oțel se...“.

În „Luceafărul“ primul din trilogia Eminescu, C. Petrescu povestește transfigurat copilăria

marelui poet, văzând în ea „temele esențiale ale viitoarei cariere literare“.

Copilul precoce, visător, singuratec, vagabond cu gândul în lumea basmelor, profund impresionat de frumusețile naturii, de luceferi, lună, stele, oglindite în adâncimi, copilul cu o constituție sufletească gingașă, poetică, contopită cu lacul și florile, îl găsim magistral zugrăvit în primul volum al trilogiei ciclului Eminescu. C. Petrescu a ilustrat în acest volum, individualitatea înăscută, temperamentul ca cea mai indestructibilă forță.

Copilăria lui Eminescu, așa cum poetic și emoționant o înfățișează, C. Petrescu e faza de ucenicie a genialelor creațiuni poetice de mai târziu.

*

Cezar Petrescu a zugrăvit clasic tipul copilului cu voință neînfrântă și încăpățănare neputincioasă. Copilul precoce, visător, vagabond, cu puternice forțe creatoare în stare potențială, geniale chiar, „copilul fenomen“ a fost înfățișat în linii de mari proporții și artistic sculpturale de către „Balzacul“ nostru.

16 Ionel Teodoreanu

Copilul în opera literară a scriitorilor de până acum a fost privit în cadrul restrâns al schitelor, navelor, sau intervenind accidental în vasta desfășurare a acțiunii romanelor.

Cu Ionel Teodoreanu pătrundem definitiv în lumea drăgălașe a copiilor, cu sufletul inocent «cu muguri de intenții încă nedefinite, cu încântătoare

poeni de lumină, cu umbre ușoare și nori trecători.»

Ionel Teodoreanu e scriitorul copilăriei.

Debutând în 1923 cu un volum de scîțe și nuvele «Ulița Copilăriei», I. Teodoreanu și-a consacrat personalitatea literară în literatura română.

În schițele și nuvelele acestui volum «Bunicii», «Ulița copilăriei», «Vacanța cea mare», «Cel din urmă basm» și «Ș'atunci», Teodoreanu aduce conturată în linii metaforice impetuoasă vijelie a copilăriei și fiorii senzualității născînde cu vârsta adolescenței.

„Ulița copilăriei fiind un exercițiu de digitație în vederea „Medelenilor“ se încadrează în concluziunile ce le vom face asupra epopeii medeleniste.

În conceperea «Medelenilor» I. Teodoreanu ne dă romanul unei generații, care cuprinde: Copilăria. („Hotarul nestatornic»); adolescența («Drumuri»); maturitatea; („Între vânturi“).

Pe noi ne interesează în problema ce tratăm: copilăria, primul volum prin urmare „Hotarul nestatornic“ La Medeleni (vol I). Subiectul:

Olguța, eroina principală, e un temperament îndrăzneț precoce pentru vârsta ei, îndrăzneță până la cinism și totuși cu un suflet ales.

Lubește pe Moș Gheorghe, bătrânul vizitiu și simte o simpatie accentuată pentru Monica, copilul orfan, găzduit vara la moșia Medelenilor. Monica un frumos îngeraș visător se îndrăgostește de neîmblînzitul și taciturnul Dănuț, fratele Olguței, Olguța se ceartă și se bate mereu cu Dănuț. Sunt vizitați de unchiul lor, Herr Direktor venit de la București și care cere — cu toate opunerile — ca Dănuț să vie la București, ca să-l dea la o școală înaltă și să-i poarte de grijă.

Olguța, desvăluindu-și iubirea de soră pentru Dănuț protestează cu o vehemență înduioșătoare contra plecării lui Dănuț.

Înainte de a trece la considerațiuni critice asupra acestui volum, și pentru că trecerea dela copilărie la adolescență e foarte sinuoasă, menționez în linii generale că în volumul II «Drumuri», Ionel Teodoreanu a zugăvit minuțios vârsta critică a adolescenței, cu toate alternanțele ei de spaimă și voluptate, de umbră și lumină, de spleen și delir, esența sufletului adolescent. Adolescența e vis și senzualitate.

Sexualitatea nedefinită a acestei vârste variază, amplifică într'un caleidoscop feeric infinitatea imaginilor.

„Redarea vârstei de 18 e unică în literatura noastră, și se poate considera comparativ cu marile literaturi occidentale.

E interesant adolescentul, în care se încrucișează două drumuri, se sbat două suflete, unul care rămâne în urmă, *copilul* și altul care năzuește înainte omul“ (M. Ralea: Interpretări“).

I. Teodoreanu a intuit ca un fiu psiholog, adolescența redând-o în ce are ea mai caracteristic visul, senzualitatea, iubirea platonice, poezia... nu e însă senzualitate trivială în iubirea platonice. Dragostea adevărată e supra-sexuală.

„Hotarul nestatornic“ e o artistică monografie a copilăriei, absentă până la I. Teodoreanu.

Toată intensitatea vibrantă a vieții copilărești cu izbucniri instantanee, cu vociune, forță inepuizabilă, copilăria imprezizibilă, impetuasă și reastâmpărată e cu o finețe *netrecută până acum înfățișată*

în acest monument ridicat celei mai frumoase vârste copilăria.

Copiii trăiesc intens sentimentele legate de evenimentele mici, pentru ei monstruase.

Bogăția de viață a copiilor, ce izbucnește, se revarsă, nu curge, o simțim intens în „La Medeleni“. „Ceea ce impresionează în „La Medeleni“ e o bogăție de viață neînchipuită. O pădure tropicală în care vegetația iese din orice, din umezeala aerului, din fecunditatea pământului“ (M. Ralea: Interpretări).

I. Teodoreanu e un pătrunzător analist al felului de a gândi al copiilor, e un iscusit purtător de penel, pictând eroii în stadiul copilăriei inocente și grațioase.

Cei trei copii Dănuț, Olguța și Monica, eroi principali ai romanului, deși ei înșiși neindividualizați, sunt totuși bine caracterizați, individualizați de scriitor.

I. Teodoreanu a pătruns psihologia copilului în ce are ea mai caracteristic și distinctiv, esența sufletului copilăresc *imaginația creatoare*.

Dănuț e cel mai imaginativ dintre copii, consolarea sa e jocul capricios al fanteziei, transpunându-se în smeul din basme, urmărind și răsbunându-se în închipuirea sa pe cei ce-l necăjesc.

Dănuț ca orice copil transformă realitatea cum îi place.

Dănuț își creiază o lume în interior, imaginația Olguței, crează în afară prin cele mai neașteptate asociații de idei. Ea trăește prezentul cu toată frenezia, fără al sublima în basm.

Realitatea din afară e absolut necesară și caracteristică Olguței.

Imaginația Monicăi se apropie de a lui Dănuț, adunând totuș o notă personală, sunt clipe când Monica se refugiază în lumea visurilor, a basmului, a închipuirii.

Ii place rochia albastră :

„Imbrăcând cu albastrul cerului unde era bună, blondul holdelor unde începea vacanța“... drumuf de foșnete și de miresme duce spre cerul apropiat“.

Pe lângă învăluirea în date iluzioniste a realității, imaginația creatoare a Monicăi e caracteristică prin personificare, prin însuflețirea ce o da lucrurilor înconjurătoare.

Ea mângăie duios trăsura șoptindu-i „N'a număr“ Imaginația Monicăi, ilustrează pornirea copilului de a atribui viața, obiectelor inerte și inconștiente.

Imaginația spontană, deslănțuită fără zăgazuri, conturează clar psihologia celor trei copii.

Dănuț e un rebel neîmblânzit, taciturn, atotputernic în lumea lui interioară, dar timid în afară.

Olguța e o fire svăpăiată, „numai foc“, „diavol amarnic“ cum e numită, e expuberantă, impulsivă, capricioasă și extrem de îndrăzneată.

Monica e întruchiparea blajină, diafană, a copilăriei visătoare, un înger candid, un vis melancolic, copilul nimbat într'o aureolă de bunătate, gingășie și noblețe.

Un umor voios și o vervă duioasă, spirituală străbate viața acestor copii.

...Voi, voi sunteți niște fete! le aruncă el [Dănuț] cu glasul înecat de indignare.

— Nu-i adevărat!! bate din picior Olguța, răzbită de insultă.

„Creator, poet și artist, Ionel Teodoreanu a dat cel mai bun roman românesc al copilăriei“. (G. Ibrăileanu)

Ionel Teodoreanu e consacrat în literatura noastră *sub egida: scriitorul copilăriei*: pentru că a făcut „un loc larg copilăriei, înfățișând-o nu înțepenită în vechea psihologie teoretică și convențională, ci vie bogată, nuanțată și plină de taine.

17. Tudor Arghezi

Tudor Arghezi „*sinteza poeziei moderniste*“ ce a zdrobit topica și sintaxa limbii creindu-și o nouă expresie și având o complexă psihologie de suflet faustian, „în care nu sălășluiesc numai „două suflete“ ci se ciocnesc principii contradictorii ale omului modern“ n'a îmbogățit literatura noastră numai cu poezii a căror tenatică e misticismul individual ci e și un puternic înțelegător al copilăriei, și vrajă căminului, a vieții familiare e o pasiune pentru Arghezi, ce duce la fericire.

Arghezi își iubește pătimaș copilul. Clasică în această privință a rămas poezia „Cântec de adormit Mițura pe care pentru edificare o citau în întregime.

I

Doamne, fă-i bordeia în soare
Intr'un colț de țara veche,
Nu mai nalt de cât o floare
Și îngust cât o ureche.

II

Ș'n pridvor, c'en ochiu de apă
Cu o luntre cât chibritul,
Ca'n crâmpeii ei să'n capă
Cerule tău și nesfârșitul.

III

Dă-i un fluture blăjin
Și o broască de smarald.
Ș'n pădurea de pelin
Fă să-i stea bordeiul cald.

IV

Și mai dă-i, Doamne, vopsele
Și hârtie chinezească,
Pentru ca mânjind cu ele,
Stava ta s'o smângălească,

E în această poezie toată gingășia copilului redată indirect în imagini sublime.

Dar acolo unde T. Arghezi a pătruns mai adânc în sufletul copilului prin suave notații e „Cartea cu jucării“ o minunată horbotă de gingășii, de miniaturi poetice și grațioase, de invenție în amănunt și de lirism părintesc, *din câte se cunosc la noi.*“²⁾

T. Arghezi, a cărui operă literară a produs zbulcium între critici, acuzat fiind de pornografie. — tot odată alăturat de Eminescu, — mai presus de orice considerații literare, constatăm că în problema ce tratăm pana sa ne-a oferit puternice adevăruri de psihologie infantilă.

18. Ion A. Basarabescu

Prozatorul cu o observație meticuloasă „care, ca un ochiu în fațele de insectă, înregistrează cele mai mici obiecte din jur“ (E. Lovinescu) n'a studiat numai „natura moartă“ ci și-a plecat sufletul, cântând în accente lirice sburdălniciile copilăriei cu un caracter specific urban.

Edificatoare în această privință sunt volumele „Moș Stan“ și „Un om în toată firea“ unde psihologia copilului în ce are ea mai tumultos e fin intuită. Demne de citat mai sunt „Tănase“, „D. Tănu“, „Voicu“ ș. a.

Dintre scriitorii contemporani acei cari au adus în creațiunile lor copilul sau satul copilăriei, demni de remarcat în primul rând sunt:

Popularul scriitor muntean *M. Lungianu* un

E. Lovinescu : Istoria lit. române cont. pag. 160.

" " " " " " 271.

conștiincios cunoscător al locurilor limbii și tuturor „pricinilor“ din regiunea Argeșului,

Nichifor Crainic ce-și evocă copilăria în multe din poeziile sale (Seruri natale)

Ion Pillat ce-și încadrează poezia sa în satul copilăriei, ce-o evoacă intens. E copilăria „dela vie“, delă „castanul cel mare“, delă „odaia bunicului“;

C. Stere în cele opt volume „In preajma revoluției“ (în special vol. II. Vania Răutu), și *M. Dragomirescu* în epopea ciclică „Copilul cu trei degete de aur“ (Sănducu).

*

Natural în literatura contemporană mai sunt și alți scriitori ce-au ilustrat în operele lor psihologia copilului, dar pentru că trăim odată cu ei, nu ne putem da perfect seama de valoarea producțiilor lor lăsăm dar pe cel mai obiectiv critic „timpul“ să le facă consacrarea.

După ce am parcurs acest drum, putem *confide* că multiplele aspecte ale psihologiei infantile au fost minușios intuite, veridic redade în opere de artă.

Naivitatea, inocența, sburdălnicia copilului delă țară ca și a celui delă oraș.

Psihologia timidului, a copilului necăjit, cu voință de neînfrânt, a celui de mahala, duioasa iubire idintre bunic și nepot, curiozitatea, inerentă acestei vârste, micile răutăți, copilărești, pornirea spre imitație, răsfățul copilului trăit în puf, veselia exuberantă în grup, copilul visător, izolat, impresionabil, vagabond, cel cu o obrăznicie simpatică, copilul

milos, delicat, gingaș, psihologia talentului ce se stinge în întunericul satelor, copiii orfani, cu mamă vitregă, cei ce dau aievea o interpretare mistică de vis și basm, contopind realul cu idealul naturii, copilăria ca principiu explicativ al faptelor de mai târziu, „copilul fenomen“, temperamentul celui cu voință dar lipsit de inteligență.

și în fine imaginația creatoare a copilului ilustrată în epopeea medelenistă — iată atâtea aspecte ale sufletului copilului român ce se desprind din literatura românească.

*

Prin valoarea psihologică aceste producțiuni, sunt adevărate îndrumări pedagogice.

În ele fiind definit sufletul copilului românesc așa cum numai „favoriții muzelor“ au știut să-l pătrundă, interesează imperios pe educatorii neamului nostru.

Pentru cunoașterea copilului românesc, pentru o pedagogie românească, literatura e unul din primii sfetnici.

Copilul în literatura română

(Schife de antologie)

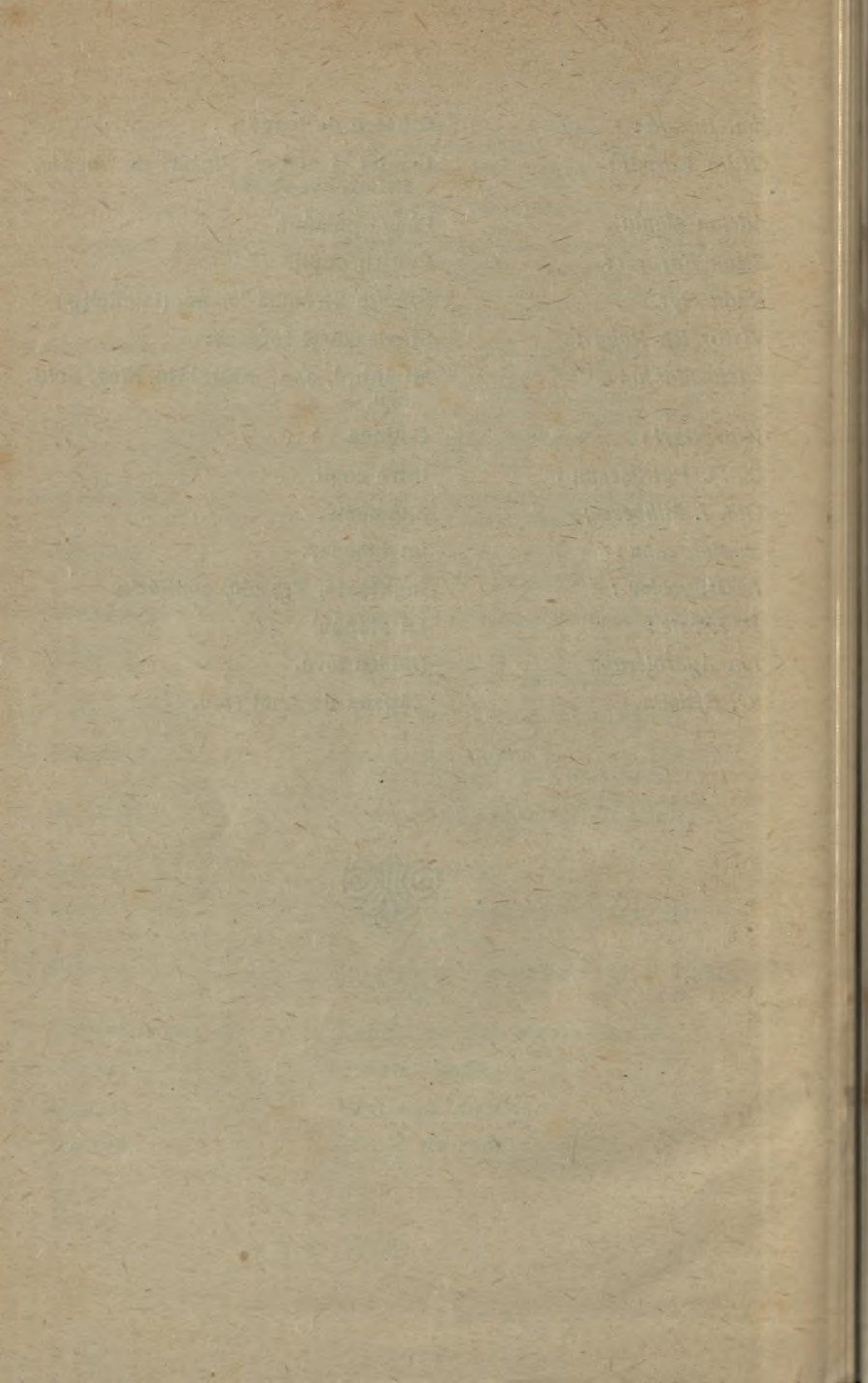
1. Doine, Bocete, colinde populare în care e cântat copilul.
(Poezii populare, colecția Alexandri, „Materialuri Folkloristice“
de Gr. Tocilescu).

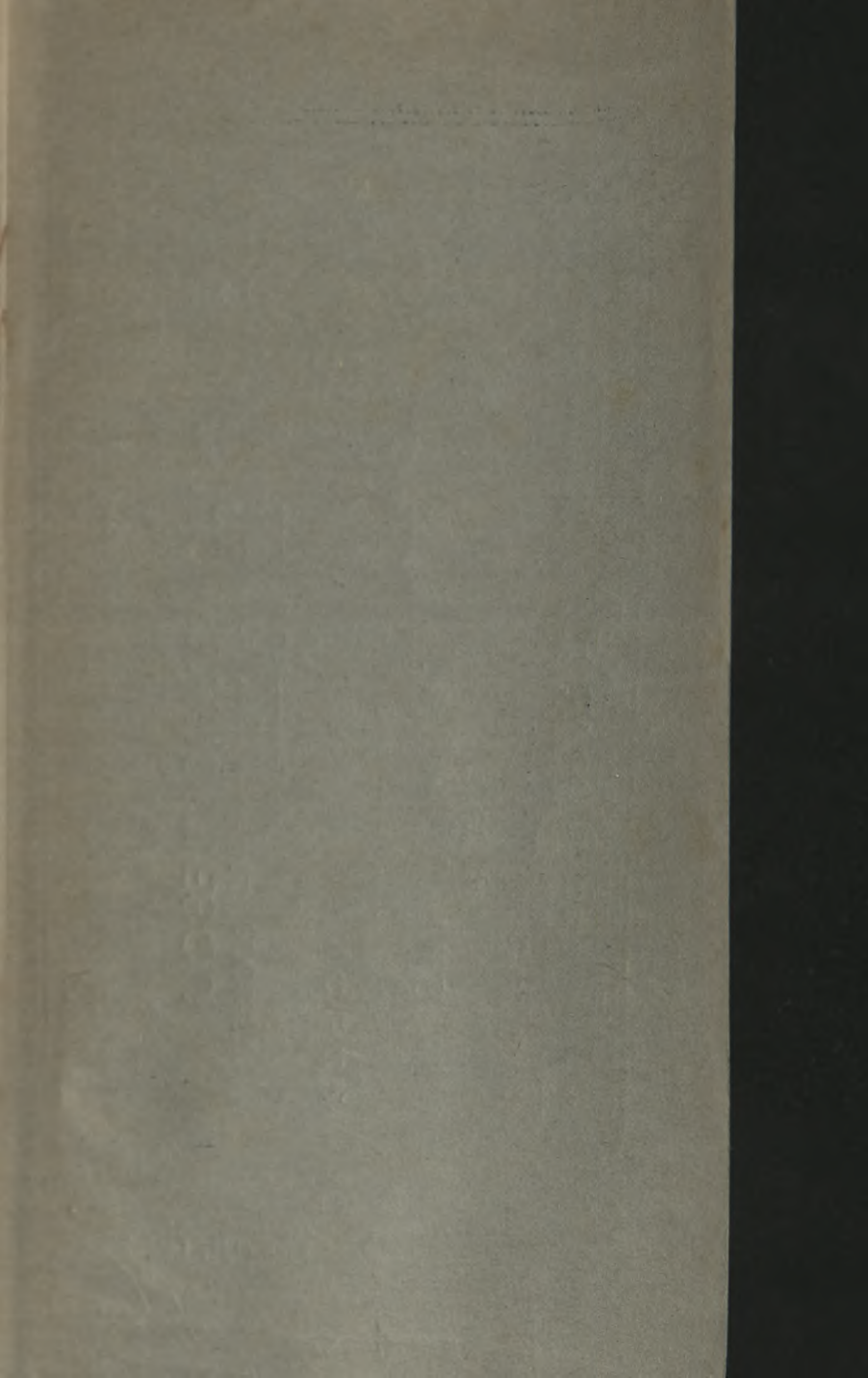
<i>Dimitrie Bolintineanu :</i>	Copilul (poem)
<i>Mihail Kogălniceanu :</i>	Intâiul amor
<i>D; Alexandri :</i>	Scrisori către Ion Ghica (Vasile Porojan)
<i>Alex. Odobescu ;</i>	Pseudokynegeticos (La vânatoare pe Barăgan.
<i>C. Negruzzi :</i>	Cum am învățat românește.
<i>Iacob Negruzzi :</i>	Amintiri din copilărie.
<i>M. Eminescu ;</i>	La aniversară, Pajul Cupidon
<i>Ion Creanga :</i>	Amintiri din copilărie.
<i>Nicolae Gane :</i>	Nuvele (Stejarul din Borzești).
<i>Ion Slavici :</i>	Bobocel, Gogu și Gogușor, Budulea Tachii, Sărăcuța de ea.
<i>I. L. Caragiale :</i>	D-l Goe, Duminica Tomii, Odă copilul, o vizită, Tatăl nostru, O noapte Furtunoasă (Spiridon), Păcat, (Mitu Boerul).
<i>B. St. Delavrancea :</i>	Trubadurul, De azi și de demult, (Cu Sorcova, Cu Moș Ajunul), D-l Vucea, Bunicul, Bunica, Milogul.
<i>Al. Uluță ;</i>	Mogâldea, (Clike de liniște), Un Crăciun, In ajunul Crăciunului, De-a baba oarba, Spaima, Epraxia, Copilăria lui N. Grigorescu ș. a.
<i>Duiliu Zamfirescu :</i>	Baba-oarba, Cântec de leagăn, Spre Cotești (Furfanțo).
<i>Gh. Coșbuc :</i>	Iarna pe uliță, Pomul de Crăciun, Colindătorii.
<i>St. O. Iosif :</i>	Poezii, Patriarhale, Credințe, Nucul, Fusul, Cucoarele, Furtuna, Bunica, Lumea lor, Cântec de leagăn.
<i>Alex. Macedonski :</i>	Pomul de Crăciun.

- Emil Gârleanu :* O lacrimă pe-o geană, Rădica, De sărbători, Odată, Puișorii, Mitică Dopcea, Mușunache.
- Calistrat Hogaș :* În Munții Neamțului, Florica.
- I. Al. Brătescu-Coinești* Neamul Udreștilor, Moartea lui Castor, Sâmbete, Nicușor, Scrisorile lui Mișu Gerescu I, Niculăiță Minciună, Intâmplare.
- M. Sadoveanu ;* Mormântul unui copil, Poveste pentru copii, Doi voinici (Frunze în furtună, Vestitorii, Domnul Trandafir, (Poveste de seară), Povestea cu privighetoarea, Dumbrava minunată ș. a.
- Liviu Rebeanu ;* Cuibul visurilor, Ion (vol. II copilul), Pădurea Spânzuraților, Bibi.
- C. Petrescu :* Intunecarea, II. (Ferul... Fonta și Oțelul) Fiul câmpurilor, Luceafărul
- I. Teodoreanu :* Jucării, Ulița copilăriei, La Medeleni
- T. Arghezi :* Cartea cu jucării, Poezii.
Nu este voie, Judecata.
- I. A. Basarabescu :* „Moș Stan“, Un om în toată firea“ ș.a.
- M. Lungeanu :* Icoane din popor, La cruce, Din umbra satelor, Zile senine ș.a.
- G. Galaction ;* Trandafirii, Crăciunul, Sf. copil Teodor.
- N. Crainic :* Seruri natale
- I. Pillat :* Cântec de leagăn, Pe Argeș în sus, Satul meu.
- C. Stere :* În preajma revoluției, vol. II. Vania Răutu.
- M. Dragomirescu* Copilul cu trei degete de aur.
- Oct. Goga :* Poezii, (Copii.)
- L. Blaga :* Cruciada copiilor.
- V. Militaru :* Stropi de rouă.

<i>Em. Bucuță :</i>	Căntece de leagăn.
<i>Otilia Cazmîr :</i>	Lumini și umbre, Fluturi de noapte, Prima aventură.
<i>Adrian Maniu</i>	Lângă pământ.
<i>Elena Farago :</i>	Pentru copii.
<i>Radu Gyr. :</i>	Plânge Strâmbă-lemne. (Luminița.)
<i>Victor Ion Popa :</i>	Sfârlează și fofează.
<i>Lucia Mantu :</i>	Miniaturi, ș. a. Intârziata, Nică, Solu rău.
<i>Jean Bart :</i>	Colindă
<i>D. D. Pătrășcanu :</i>	Între copii.
<i>Gib. I. Mihăescu;</i>	Examenul.
<i>E. Boureanu :</i>	La lunecuş.
<i>I. Dragoslov ;</i>	Înghețata, Paștele, copilăria.
<i>P. Istrate :</i>	La stăpân.
<i>Ion Agărbiceanu</i>	Bunica Iova.
<i>Ţ, Eftimiu</i>	Zăpada de Anul Nou.

„Librăria Națională”

NICU & LICA MARCULESCU

PLOIEȘTI — PASAGIUL COOPERATIVA — PLOIEȘTI

Fiind singura și cea mai bine asortată cu ultimele noutăți

L I T E R A R E, R O M A N E, și F R A N C E Z E

La care acordă cele mai mari rabaturi.

Cărți și Rechizite școlare - Furnituri de Birouri
RAION SPECIAL DE JUCĂRII

Tipografie, Legătorie de Cărți și încadrări, tablouri

VINDE MAI EFTIN CĂ ORI UNDE

Deviza Magazinului: Vânzare multă cu câștig puțin

PREȚUL LEI 25

1 leu